



**ΤΜΗΜΑ ΑΡΧΕΙΟΝΟΜΙΑΣ, ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΩΝ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ**

**DEPARTMENT OF ARCHIVAL, LIBRARY AND INFORMATION STUDIES
SCHOOL OF MANAGEMENT, ECONOMICS AND SOCIAL SCIENCES**

Πτυχιακή Εργασία

Συνεργασία μουσείων και βιβλιοθηκών: Μελέτες περίπτωσης

Όνομα Επώνυμο

ΣΩΤΗΡΙΑ ΑΝΥΦΑΝΤΗ - 17066

Επιβλέπουσα:

ΔΑΦΝΗ ΚΥΡΙΑΚΗ-ΜΑΝΕΣΗ

Αθήνα, Ιούνιος 2022

Επιτροπή Εξέτασης

1. Κα ΔΑΦΝΗ ΚΥΡΙΑΚΗ-ΜΑΝΕΣΗ

2. Κα ΕΛΕΝΗ ΑΛΕΞΑΝΔΡΗ-ΒΡΑΝΑ

3. Κος ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΥΠΡΙΑΝΟΣ

ΔΗΛΩΣΗ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ ΠΤΥΧΙΑΚΗΣ/ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η κάτωθι υπογεγραμμένη Ανυφαντή Σωτηρία, με αριθμό μητρώου 17066 φοιτήτρια του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής της Σχολής Διοικητικών, Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών του Τμήματος Αρχαιονομίας, Βιβλιοθηκονομίας και Συστημάτων Πληροφόρησης, δηλώνω υπεύθυνα ότι:

«Είμαι συγγραφέας αυτής της πτυχιακής/διπλωματικής εργασίας και ότι κάθε βοήθεια την οποία είχα για την προετοιμασία της είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται στην εργασία. Επίσης, οι όποιες πηγές από τις οποίες έκανα χρήση δεδομένων, ιδεών ή λέξεων, είτε ακριβώς είτε παραφρασμένες, αναφέρονται στο σύνολό τους, με πλήρη αναφορά στους συγγραφείς, τον εκδοτικό οίκο ή το περιοδικό, συμπεριλαμβανομένων και των πηγών που ενδεχομένως χρησιμοποιήθηκαν από το διαδίκτυο. Επίσης, βεβαιώνω ότι αυτή η εργασία έχει συγγραφεί από μένα αποκλειστικά και αποτελεί προϊόν πνευματικής ιδιοκτησίας τόσο δικής μου, όσο και του Ιδρύματος.

Παράβαση της ανωτέρω ακαδημαϊκής μου ευθύνης αποτελεί ουσιώδη λόγο για την ανάκληση του πτυχίου μου».

Η Δηλούσα

Ανυφαντή Σωτηρία



Ευχαριστίες – Αφιερώσεις

Επ’ αφορμής της συγγραφής της πτυχιακής μου εργασίας θα ήθελα να ευχαριστήσω την επιβλέπουσα καθηγήτρια μου Δάφνη Κυριακή-Μάνεση για την απεριόριστη στήριξη, βοήθεια και καθοδήγηση που μου προσέφερε για την επιτυχή ολοκλήρωση της.

Θα ήθελα επίσης να ευχαριστήσω το ακαδημαϊκό και το διοικητικό προσωπικό της σχολής για την ανεμπόδιστη επικοινωνία που είχαμε ,η οποία αποτέλεσε σημαντικό παράγοντα για την ολοκλήρωση των σπουδών μου.

Τέλος , μέσα από τα βάθη της καρδιάς μου, θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένεια μου, για την αμέριστη ηθική υποστήριξη και συμπαράσταση που μου προσέφεραν από την αρχή των ακαδημαϊκών σπουδών μου μέχρι και σήμερα .

20/06/2022

Ανυφαντή Σωτηρία

Περίληψη στα ελληνικά

Τα μουσεία κι οι βιβλιοθήκες διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στη διατήρηση και τη μετάδοση του πολιτισμού. Παρά το γεγονός ότι υπάρχουν σημαντικές διαφορές μεταξύ των δύο οργανισμών, όπως η επαγγελματική κατάρτιση των εργαζομένων, τα περιουσιακά στοιχεία, το είδος των συλλογών κ.ά., συχνά προχωρούν σε συνεργασίες ώστε να προσελκύσουν το κοινό, να εκσυγχρονιστούν και να διασφαλίσουν οικονομικούς πόρους που είναι απαραίτητοι για τη λειτουργία τους. Μέσω των συνεργασιών αυτών τα μουσεία κι οι βιβλιοθήκες μπορούν να διαμορφώσουν έναν νέο ψυχαγωγικό κι εκπαιδευτικό ρόλο, να παράσχουν ευρύτερο φάσμα υπηρεσιών στην τοπική κοινωνία και να επιτύχουν τον κοινό σκοπό της πολιτιστικής κληρονομιάς. Ως εκ τούτου, η παρούσα εργασία επικεντρώνεται στη συνεργασία που αναπτύσσεται μεταξύ μουσείων και συνεργασιών και σκοπός της είναι η μελέτη των πλεονεκτημάτων και των εμποδίων που απορρέουν από τις συνεργατικές αυτές προσπάθειες. Η εργασία επικεντρώνεται στις μελέτες περιπτώσεων συγκεκριμένων μουσείων και βιβλιοθηκών, όπως το TATE London, η British Library, το Μουσείο Μπενάκη, το Εθνικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης κι η Εθνική Πινακοθήκη πραγματοποιώντας βιβλιογραφική ανασκόπηση. Παρατηρείται ότι τα προγράμματα συνεργασίας που εφαρμόστηκαν από τους συγκεκριμένους οργανισμούς απέφεραν σημαντικά οφέλη τόσο για τους χρήστες, όσο και για τη λειτουργία και τη χρηματοδότηση των οργανισμών. Ωστόσο, η πρόσφατη πανδημία του COVID-19 κι οι οικονομικές επιπτώσεις που αναμένεται να επιφέρει σε παγκόσμιο επίπεδο, είναι πιθανό να επηρεάσουν αρνητικά τις προσπάθειες και τα προγράμματα συνεργασίας.

Λέξεις Κλειδιά: Μουσεία, Βιβλιοθήκες, Συνεργασία, TATE, Βρετανική Βιβλιοθήκη, Μουσείο Μπενάκη, Εθνικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης, Εθνική Πινακοθήκη

Περίληψη στα αγγλικά

Museums and libraries play a crucial role in preserving and transmitting culture. Although there are significant differences between the two organizations, such as the professional training of the employees, the available assets, the type of collections, etc., they often proceed to collaboration to attract the public, to adopt new technologies and to absorb financial resources that are necessary for their operation. Through these partnerships, museums and libraries can form a new recreational and educational role, provide a wider range of services to the local community and achieve the common goal of cultural heritage. Therefore, the present research focuses on the collaboration between museums and collaborations and the main purpose is to investigate the advantages and obstacles arising from these collaborative efforts. The essay focuses on the case studies of specific museums and libraries, such as the TATE London, the British Library, the Benaki Museum, the National Museum of Contemporary Art and the National Gallery, through conducting a literature review. It is concluded that the cooperation programs applied by the studied organizations led to significant benefits both for the users and for the operation and financing of the museums and libraries. Nevertheless, the ongoing COVID-19 pandemic and its economic impact worldwide are likely to negatively affect cooperation efforts and programs.

Keywords: Museums, Libraries, Collaboration, TATE London, British Library, Benaki Museum, National Museum of Contemporary Art, National Gallery

Πίνακας περιεχομένων

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ – ΑΦΙΕΡΩΣΕΙΣ	4
ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΣΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ	5
ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΣΤΑ ΑΓΓΛΙΚΑ	6
ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ	7
ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΧΗΜΑΤΩΝ	9
ΠΙΝΑΚΑΣ ΕΙΚΟΝΩΝ	9
ΛΙΣΤΑ ΠΙΝΑΚΩΝ	10
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	12
1.1 ΠΛΑΙΣΙΟ, ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	12
1.2 ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ	13
1.3 ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ	14
1.4 ΟΡΙΣΜΟΙ	14
1.5 ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ Η ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	14
1.6 . ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΚΥΡΙΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ	15
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2- ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ – ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ – ΣΧΕΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΕΣ	16
2.1 ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ – ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΤΟ ΓΕΝΙΚΟ ΤΗΣ ΠΛΑΙΣΙΟ	16
2.2 ΣΧΕΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΕΣ – ΕΡΕΥΝΕΣ	19
2.3 ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΕΣ ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ	20
2.4 ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΣΧΕΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ– ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ – ΕΦΑΡΜΟΓΗ.....	21
2.4.1. ΣΧΕΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ	21
2.4.2. ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ – ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ	21
2.5 ΣΤΟΧΟΣ ΤΗΣ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗΣ ΈΡΕΥΝΑΣ	21
2.6 ΜΕΘΟΔΟΙ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΗΣ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗΣ ΈΡΕΥΝΑΣ	22
3. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ	25
3.1. ΑΝΑΛΥΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ.....	25
3.2. ΚΥΡΙΟΤΕΡΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ/ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	29
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. ΣΥΖΗΤΗΣΗ – ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΕΠΕΚΤΑΣΕΙΣ	40
4.1. ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ	40
4.2. ΣΥΖΗΤΗΣΗ / ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	42
4.3. ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ / ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΠΡΟΕΚΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	44

4.4. ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΕΠΕΚΤΑΣΕΙΣ / ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΠΡΟΕΚΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΈΡΕΥΝΑΣ	45
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ.....	47

Πίνακας Σχημάτων

ΣΧΗΜΑ 1: ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΡΟΗΣ ΤΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ ΑΝΑΖΗΤΗΣΗΣ ΚΙ ΕΠΙΛΟΓΗΣ ΤΗΣ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ	24
ΣΧΗΜΑ 2. ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΗ ΠΛΑΤΦΟΡΜΑ ΒΡΕΤΑΝΙΚΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ	31
ΣΧΗΜΑ 3. ΑΠΟΘΕΤΗΡΙΟ ΑΝΟΙΚΤΗΣ ΠΡΟΣΒΑΣΗΣ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΤΑΤΕ	34

Πίνακας Εικόνων

ΕΙΚΟΝΑ 1: ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ HELLENIC MUSEUM ΜΕ ΜΟΥΣΕΙΟ ΜΠΕΝΑΚΗ	35
ΕΙΚΟΝΑ 2: ΔΡΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗΣ	37

Λίστα Πινάκων

ΠΙΝΑΚΑΣ 1. ΤΑ ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΕΠΙΛΕΞΙΜΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ	23
---	----

Κεφάλαιο 1. Εισαγωγή

1.1 Πλαίσιο, σκοπός και στόχοι της πτυχιακής εργασίας

Αυξανόμενος αριθμός πολιτιστικών οργανισμών, μεταξύ των οποίων μουσεία και βιβλιοθήκες, σήμερα έχουν εφαρμόσει πολιτικές συνεργασίας και σύγκλισης. Η συνεργασία μεταξύ των οργανισμών αυτών μπορεί να επιτευχθεί εφαρμόζοντας μικρά σε κλίμακα έργα ή μακροπρόθεσμα προγράμματα, τα οποία μπορούν να αλλάξουν δραστικά τον τρόπο λειτουργίας των οργανισμών, καθώς και τη στάση των πολιτών προς αυτούς. Τα μουσεία κι οι βιβλιοθήκες παρουσιάζουν πολλαπλές ομοιότητες και διαφορές κι αναφέρεται ότι έχουν συχνά κοινή αποστολή, κοινές αξίες και ιστορικές καταβολές (Klimaszewski, 2015).

Συνεπώς, σκοπός της παρούσας πτυχιακής εργασίας είναι η ανάλυση της εθνικής και διεθνούς συνεργασίας μεταξύ των βιβλιοθηκών και των μουσείων, τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο. Για το λόγο αυτό γίνεται μια σύγκριση των συνεργασιών μεταξύ των βιβλιοθηκών και των μουσείων κι εξετάζεται η επίδραση της συνεργασίας τους στην ποιότητά τους σε δύο ευρωπαϊκές χώρες, το Ηνωμένο Βασίλειο και την Ελλάδα. Οι χώρες αυτές επιλέχθηκαν καθώς έχουν εφαρμόσει έως σήμερα σημαντικό αριθμό προγραμμάτων συνεργασίας, τα οποία δεν έχουν αποτελέσει έως σήμερα αντικείμενο μελέτης και σύγκρισης.

Ειδικότερα, η περίπτωση των μουσείων και των βιβλιοθηκών στην Ελλάδα και το Ηνωμένο Βασίλειο έχει προσελκύσει το ερευνητικό ενδιαφέρον λόγω του αυξημένου αριθμού επισκεπτών ετησίως. Τα μουσεία στην Ελλάδα παρουσιάζουν συγκεκριμένα δομικά χαρακτηριστικά που επηρεάζουν την απόφαση των επισκεπτών και προσελκύουν κοινό από διάφορες χώρες, ενώ το κόστος εισόδου όσο και οι παρατεταμένες ώρες λειτουργίας επηρεάζουν έντονα την πρόθεση επίσκεψης σε ένα μουσείο με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά, όπως η συμπερίληψη προσωρινών εκθεμάτων, οπτικοακουστικών εκθεμάτων, οι ευκαιρίες να αγγίξουν συγκεκριμένα αντικείμενα κ.ά. Ιδίως, τα μάρμαρα του Παρθενώνα αποδεικνύεται ότι προσφέρουν ένα ισχυρό κίνητρο για επίσκεψη, ενώ το κοινό είναι συχνά πρόθυμο να πληρώσει επιπλέον για να επισκεφθεί ένα μουσείο με διάσημα αντικείμενα. Τέλος, τα μουσεία κι οι βιβλιοθήκες στην Ελλάδα παρέχουν πλέον πολυαισθητηριακές εμπειρίες μουσείων, το οποίο είναι ένα ισχυρό κίνητρο επίσκεψης κι αποδεικνύουν την τάση για υιοθέτηση νέων τεχνολογιών. Επιπρόσθετα, τόσο στην Ελλάδα όσο και στο Ηνωμένο Βασίλειο υπάρχουν πρόσφατα παραδείγματα χρήσης της απτικής εμπειρίας, όπως το έργο «Hands-On» του Βρετανικού Μουσείου και του Αρχαιολογικού

Μουσείου Θεσσαλονίκης, όπου οι επισκέπτες επιτρέπεται να χειρίζονται συγκεκριμένα αντικείμενα από την συλλογή του μουσείου, που βελτιώνουν την ποιότητα των επισκέψεων στο μουσείο και δημιουργούν πολύτιμες κοινωνικές αλληλεπιδράσεις (Doxanaki & Linardakis, 2022). Ομοίως, τα μουσεία κι οι βιβλιοθήκες στο Ηνωμένο Βασίλειο επιδιώκουν το διαρκή εκσυγχρονισμό, την εφαρμογή προγραμμάτων εκπαίδευσης και την ενίσχυση των συλλογών τους (Grba , 2021; McKenzie, 2022).

Η εργασία επιδιώκει να διερευνήσει το βαθμό στον οποίο τα εξεταζόμενα ερευνητικά κέντρα μπορούν να φέρουν θετικά αποτελέσματα ή να αντιμετωπίσουν εμπόδια κατά την εφαρμογή εκδηλώσεων και εκπαιδευτικών προγραμμάτων, όπως η προσέλκυση νέων χρηστών, η μετάδοση γνώσεων, η αξιοποίηση της τεχνολογίας, η ανεπάρκεια των οικονομικών πόρων, η εκπαίδευση των εργαζομένων κ.ά.

Ειδικότερα, οι ερευνητικοί στόχοι της εργασίας είναι οι εξής:

- ✓ Ανάλυση και τεκμηρίωση της ποιότητας της σχέσης και συνεργασίας μεταξύ μουσείων και βιβλιοθηκών
- ✓ Θετικές επιδράσεις της συνεργασίας μεταξύ μουσείων και βιβλιοθηκών στη διαμόρφωση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων και εκδηλώσεων και των δύο οργανισμών
- ✓ Πιθανές αρνητικές επιδράσεις στη συνεργασία μεταξύ μουσείων και βιβλιοθηκών
- ✓ Επανεξέταση της σημασίας και του περιεχομένου του όρου «Μουσείου» μέσα από το πρίσμα των συνεργατικών δράσεων με τις βιβλιοθήκες.

1.2 Μεθοδολογία

Η μεθοδολογία που εφαρμόστηκε στην παρούσα εργασία είναι η βιβλιογραφική ανασκόπηση συναφών μελετών, οι οποίες δημοσιεύτηκαν πρόσφατα σε αξιόπιστες βάσεις δεδομένων, όπως η ScienceDirect, η PubMed, η Scopus, η Google Scholar, καθώς και reports από τις επίσημες ιστοσελίδες των οργανισμών κ.ά. Η αναζήτηση των άρθρων πραγματοποιήθηκε χρησιμοποιώντας συγκεκριμένες λέξεις κλειδιά, όπως παρουσιάζονται στη συνέχεια, καθώς και συνδυασμούς των λέξεων ή φράσεων. Επίσης, μελετήθηκαν οι περιπτώσεις συγκεκριμένων μουσείων και βιβλιοθηκών, όπως το TATE London, η British Library, το Μουσείο Μπενάκη, το Εθνικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης κι η Εθνική Πινακοθήκη, αντλώντας πληροφορίες από αντίστοιχες έρευνες κι από τα δελτία τύπου που είναι δημοσιευμένα στις ιστοσελίδες των συγκεκριμένων οργανισμών.

1.3 Περιορισμοί

Μεταξύ των πολιτιστικών οργανισμών, η παρούσα εργασία επικεντρώνεται αποκλειστικά στα μουσεία και στις βιβλιοθήκες ώστε να διερευνηθεί η συνεργασία μεταξύ αυτών. Επίσης, η έρευνα επικεντρώνεται σε μουσεία και βιβλιοθήκες που λειτουργούν στην Ελλάδα και στο Ηνωμένο Βασίλειο. Τέλος, ένας ακόμη περιορισμός σχετίζεται με το γεγονός ότι πραγματοποιείται βιβλιογραφική ανασκόπηση και συλλογή αποκλειστικά δευτερογενών δεδομένων.

1.4 Ορισμοί

Η συνεργασία μεταξύ των μουσείων και των βιβλιοθηκών ορίζεται ως η συνεργασία μεταξύ των συγκεκριμένων οργανισμών, με πιθανή συμμετοχή κι άλλων εταίρων. Οι εταίροι αυτοί μπορούν να συνεργάζονται σε μεμονωμένα έργα ή σε ένα συνεχές πρόγραμμα εκδηλώσεων, καθώς επίσης και να συστεγάζονται ή να βρίσκονται σε μεγαλύτερη γεωγραφική απόσταση μεταξύ τους (Gibson et al, 2007).

Τόσο τα μουσεία, όσο κι οι βιβλιοθήκες αποτελούν θεσμούς πολιτιστικής κληρονομιάς, οι οποίοι στοχεύουν στο δημόσιο καλό. Οι ομοιότητές τους περιλαμβάνουν την πρόσβαση σε πληροφορίες, τη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς, τα κοινωνικά οφέλη και τη μάθηση. Ως εκ τούτου, οι θεσμοί αυτοί επιδιώκουν την πληροφόρηση, τον πολιτισμό, την εκπαίδευση και την ανάπτυξη της τοπικής οικονομίας και των αρχών της δημοκρατίας (Tanackovic & Badurina, 2009).

Επομένως, οι βιβλιοθήκες και τα μουσεία αποτελούν έμπιστους διαχειριστές του πολιτισμού και της κληρονομιάς που ενεργούν για το κοινό καλό και κοινός τους στόχος είναι να αποκτήσουν, να διατηρήσουν και να κάνουν προσβάσιμα τεκμήρια κι έργα. Με τη διατήρηση και την παροχή πρόσβασης σε πληροφορίες, οι βιβλιοθήκες, τα αρχεία και τα μουσεία έχουν τη δυνατότητα να προστατεύουν τη δημοκρατία, να επιτρέπουν την επιλογή, να καθιστούν δυνατή την πρόοδο, να προαγάγουν την πνευματική ελευθερία, την ποικιλομορφία, την ισότητα και την ανάπτυξη μιας ενημερωμένης κοινωνίας (Dupont, 2007).

1.5 Οργάνωση Κεφαλαίων ή Διάρθρωση της Εργασίας

Η εργασία δομείται ως εξής: Στο δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζεται το θεωρητικό μέρος της εργασίας και συγκεκριμένα εξετάζεται ο ρόλος των μουσείων και των βιβλιοθηκών, καθώς κι η συνεργασία μεταξύ τους, μελετώντας τα αποτελέσματα συναφών μελετών. Επίσης, αναλύονται οι ερευνητικές υποθέσεις της εργασίας κι αναλύεται η μεθοδολογία και το

σχέδιο εργασιών. Το κεφάλαιο αυτό περιλαμβάνει επομένως το θεωρητικό πλαίσιο της εργασίας και για το σκοπό αυτό παρουσιάζονται συναφείς μελέτες, μέσω των οποίων ανακύπτουν οι στόχοι της βιβλιογραφικής έρευνας και καθορίζονται οι μέθοδοι υλοποίησής της.. Το τρίτο κεφάλαιο επικεντρώνεται στα αποτελέσματα της βιβλιογραφικής επισκόπησης κι αναλύονται τα κύρια ευρήματα στους εξεταζόμενους οργανισμούς. Τέλος, στο τέταρτο κεφάλαιο πραγματοποιείται η ανακεφαλαίωση της εργασίας, διατυπώνονται τα βασικά συμπεράσματα κι εξετάζονται οι πρακτικές προέκτασης. Επίσης, καθορίζονται ερευνητικά κενά που θα μπορούσαν να αποτελέσουν αντικείμενο μελλοντικών ερευνών.

1.6 . Συμβολή της εργασίας και κύρια ευρήματα

Στην παρούσα εργασία επιχειρείται για πρώτη φορά η διερεύνηση της συνεργασίας μεταξύ των εξεταζόμενων οργανισμών στο Ηνωμένο Βασίλειο και στην Ελλάδα. Συνεπώς, η εργασία συμβάλλει στην επιστημονική έρευνα διερευνώντας τους λόγους για τους οποίους τα εξεταζόμενα μουσεία και βιβλιοθήκες, δηλαδή το TATE London, η Βρετανική Βιβλιοθήκη, του το Μουσείο Μπενάκη, το Εθνικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης και η Εθνική Πινακοθήκη, έχουν συνάψει συνεργασίες με άλλους οργανισμούς. Επιπρόσθετα, αποσαφηνίζονται τα οφέλη κι οι δυσκολίες που ανέκυψαν κατά τη συνεργασία τους, τα οποία δεν έχουν διερευνηθεί από συναφείς μελέτες, όπως προκύπτει μέσω της βιβλιογραφικής ανασκόπησης. Στα κύρια ευρήματα της εργασίας περιλαμβάνονται οι λόγοι για τους οποίους οι εξεταζόμενοι οργανισμοί επέλεξαν να συνεργαστούν, όπως η διασφάλιση των αναγκαίων οικονομικών πόρων, η προσέλκυση του κοινού, η επέκταση των γνώσεων κ.ά. Αντίθετα, ως προς τα εμπόδια, παρατηρείται ότι σχετίζονται κυρίως με τη διαθεσιμότητα των οικονομικών πόρων, καθώς και με διεθνείς κρίσεις, όπως η πανδημία του COVID-19.

Κεφάλαιο 2- Θεωρητικό μέρος – Βιβλιογραφική έρευνα – Σχετικές προσπάθειες

2.1 Θεωρητικό μέρος – Βιβλιογραφική έρευνα και το γενικό της πλαίσιο

Οι προσπάθειες που καταβάλλουν τα μουσεία κι οι βιβλιοθήκες σήμερα για να προσελκύσουν το ενδιαφέρον του κοινού και για να εκσυγχρονιστούν επηρεάζεται από διάφορους παράγοντες. Ειδικότερα, οι βιβλιοθήκες και τα μουσεία επηρεάζονται από παράγοντες που σχετίζονται με τη διακυβέρνηση, τη χρηματοδότηση και τη διαχείρισή τους, οι οποίοι στη συνέχεια έχουν επίδραση στο είδος και το επίπεδο σύγκλισης στο οποίο μπορούν να συμμετάσχουν. Στους παράγοντες αυτούς θα πρέπει να προστεθούν και κάποιες εθνικές, περιφερειακές ή τοπικές περιστάσεις, τις οποίες οι διαχειριστές μουσείων και βιβλιοθηκών καλούνται να αντιμετωπίσουν. Ένας βασικός παράγοντας που αντιμετωπίζουν πολλοί από τους διαχειριστές είναι ο οικονομικός περιορισμός και για το λόγο αυτό συχνά πολλοί οργανισμοί επιλέγουν να συνεργαστούν (Warren & Matthews, 2019).

Ειδικότερα, τα μουσεία κι οι βιβλιοθήκες συνεργάζονται μεταξύ τους, αλλά και με διάφορους οργανισμούς, επιχειρήσεις, ακαδημαϊκά ιδρύματα κ.ά. Οι Morse et al (2017) εξέτασαν τις συνεργασίες που αναπτύσσουν τα μουσεία και το ρόλο του πολιτισμού στην προαγωγή της υγείας. Η έρευνά τους επικεντρώθηκε στο Museums on Prescription και το Πανεπιστήμιο Canterbury Christ Church University, τα οποία συνεργάστηκαν για να προωθήσουν την αξία των συναντήσεων στην κοινωνική συναναστροφή για μοναχικούς ηλικιωμένους που διατρέχουν κίνδυνο κοινωνικής απομόνωσης. Τέλος, συνεργάστηκαν με το Πανεπιστήμιο του Manchester και με άλλα μουσεία για να διερευνήσουν τις επιπτώσεις στην υγεία και την ευημερία των μουσειακών δραστηριοτήτων για άτομα που έχουν επιζήσει από εγκεφαλικό, για τους ηλικιωμένους με άνοια ,για ανθρώπους με ψυχικά νοσήματα και άτομα που βρίσκονται στο στάδιο απεξάρτησης καταλήγοντας στο συμπέρασμα ότι οι προτεινόμενες δράσεις μπορούν να αποφέρουν πολλαπλά οφέλη για τις συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες. Ομοίως, οι Williams και Zimmermann (2020) αναφέρθηκαν στις συνεργασίες που αναπτύσσουν τα μουσεία με τους εκπαιδευτικούς στον κλάδο της υγείας. Σύμφωνα με τους ερευνητές τα τελευταία χρόνια, η συνεργασία μεταξύ εκπαιδευτών στον κλάδο της υγείας και εκπαιδευτών των μουσείων έχει αναδειχθεί ως σημαντική τάση. Το μουσειακό περιβάλλον μπορεί να υποστηρίξει ένα είδος επαγγελματικού προβληματισμού και

συζήτησης που είναι δύσκολο να αναπτυχθεί σε ιατρικό περιβάλλον. Δεξιότητες όπως η ενσυναίσθηση, η επικοινωνία, η πολιτιστική συνείδηση κ.ά. μπορούν να αναπτυχθούν στο μουσείο όταν η επίσκεψη σχετίζεται με τα επαγγέλματα υγείας.

Οι King et al (2018) μελέτησαν τα διαδραστικά εκθέματα που επιλέγουν τα μουσεία επιστημών. Οι ερευνητές ανέφεραν ότι τα μουσεία επιστημών έχουν κάνει μια συντονισμένη προσπάθεια να συνεργαστούν με ερευνητές ώστε να ενσωματώσουν τρέχοντα επιστημονικά ευρήματα και πρακτικές στην άτυπη μάθηση για τους επισκέπτες των μουσείων. Πολλές από αυτές τις προσπάθειες έχουν επικεντρωθεί στη δημιουργία ευκαιριών και υποστήριξης για τους ερευνητές ώστε να αλληλεπιδρούν πρόσωπο με πρόσωπο με το κοινό μέσω ομιλητών, forums, διαγωνισμών κ.ά.

Επίσης, οι Li και Ghirardi (2019) επίσης εξέτασαν τις συνεργασίες που αναπτύσσουν τα μουσεία. Όπως παρατηρήθηκε, τα μουσεία είναι πολιτιστικοί οργανισμοί που μπορούν να αποτελέσουν ισχυρούς μοχλούς για την τοπική ανάπτυξη. Επομένως, η καινοτομία είναι το κλειδί για να μπορέσουν να επιτύχουν αυτό το στόχο. Η μελέτη τους επικεντρώθηκε στις επιπτώσεις των διαφορετικών συνεργασιών στην τεχνολογική και πολιτιστική καινοτομία σε μικρομεσαίους πολιτιστικούς οργανισμούς, και συγκεκριμένα σε μουσεία. Οι συγγραφείς πραγματοποίησαν έρευνα σε μουσεία στην περιοχή της Βαλένθια της Ισπανίας για να προσδιοριστεί εάν υπήρχαν διαφορές στα αποτελέσματα της καινοτομίας μεταξύ μουσείων που συνεργάστηκαν ή που δεν συνεργάστηκαν. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η συνεργασία με πανεπιστήμια και εταιρείες υψηλής τεχνολογίας και η συνεργασία μεταξύ μουσείων μπορεί να ενισχύσει την τεχνολογική καινοτομία ενώ η ένταξη σε επαγγελματικές ενώσεις μπορεί να βελτιώσει την πολιτιστική καινοτομία.

Οι Rozzi και Basso (2021) διερεύνησαν ένα δίκτυο συνεργασίας που μπορεί να αναπτυχθεί μεταξύ μουσείων που βρίσκονται σε κοντινή γεωγραφική απόσταση. Συγκεκριμένα, εξέτασαν την περίπτωση των μουσείων στη Ν. Υόρκη, τα οποία τα επισκέπτονται εκατομμύρια επισκέπτες κάθε χρόνο, μεταξύ των οποίων είναι μερικά από τα πιο διάσημα και δημοφιλή μνημεία πολιτιστικής κληρονομιάς στις Ηνωμένες Πολιτείες. Στα μουσεία αυτά φιλοξενούνται αμέτρητα αντικείμενα νομισματικής, πολιτιστικής και ιστορικής αξίας, καθένα από τα οποία απαιτεί ειδική φροντίδα που πρέπει να μεταδοθεί στις μελλοντικές γενιές. Το προτεινόμενο δίκτυο συνεργασίας στόχευε στην προώθηση της βιώσιμης έρευνας και στην προώθηση της έρευνας στην ιστορία της τέχνης, την αρχαιολογία, τη συντήρηση και την επιστήμη. Μέσω του προγράμματος οι ερευνητές προσπάθησαν να αναπτύξουν καινοτόμες μεθοδολογίες για την παρακολούθηση, τη σταθεροποίηση και την επισκευή των έργων. Το συγκεκριμένο δίκτυο συνεργασίας αποτελεί σημαντικό πόρο για τα μουσεία της Νέας Υόρκης

και τα ιδρύματα πολιτιστικής κληρονομιάς. Επίσης, έχει δημιουργηθεί ένα κινητό εργαστήριο που μπορεί να χρησιμοποιηθεί για επιτόπια ανάλυση αντικειμένων.

Εκτός από τα μουσεία, οι συνεργασίες που συνάπτουν οι βιβλιοθήκες έχει επίσης προσελκύσει το ερευνητικό ενδιαφέρον. Οι Hinrichs et al (2020) μελέτησαν τη διεπιστημονική συνεργασία και τις απόψεις εργαζομένων σε βιβλιοθήκες επιστημών υγείας. Οι ερευνητές πραγματοποίησαν έρευνα σε βιβλιοθηκονόμους της Ιατρικής Βιβλιοθήκης (MLA's) χρησιμοποιώντας τη Διαθεματική Κλίμακα Αντίληψης για την Εκπαίδευση και ερωτήσεις σχετικά με τις προηγούμενες και τρέχουσες εμπειρίες τους με τη διεπαγγελματική πρακτική και εκπαίδευση (IPE). Οι βαθμολογίες των συμμετεχόντων στη Διαθεματική Κλίμακα Αντίληψης έδειξαν θετική στάση απέναντι στη διεπαγγελματική πρακτική και εκπαίδευση. Τέλος, η πιο συχνά αναφερόμενη διεπαγγελματική δραστηριότητα ήταν η διδασκαλία ή η διευκόλυνση μαθησιακών δραστηριοτήτων για σπουδαστές επαγγελματιών υγείας.

Ακόμη, οι Bardyn et al (2018) εξέτασαν τις συνεργασίες που συνάπτουν οι βιβλιοθήκες με ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα. Οι ερευνητές ανέφεραν ότι οι ιατρικές βιβλιοθήκες πρέπει να επανεξετάσουν τα μοντέλα υπηρεσιών τους και να διερευνήσουν συνεργασίες με άλλους οργανισμούς, όπως τα πανεπιστήμια για να παράσχουν καλύτερα συντονισμένες υπηρεσίες διαχείρισης κλινικής έρευνας σε διδάσκοντες και ερευνητές. Ως εκ τούτου, επικεντρώθηκαν σε μια πρωτοβουλία πέντε εταίρων στο Πανεπιστήμιο της Ουάσιγκτον, το TRAIL, η οποία διερευνά τον καλύτερο τρόπο αξιοποίησης της υπάρχουσας τεχνογνωσίας και χώρου για την παροχή υπηρεσιών διαχείρισης δεδομένων κλινικής έρευνας και αναδυόμενης τεχνολογικής υποστήριξης σε κλινικούς ερευνητές. Όπως παρατηρήθηκε, το προσωπικό της TRAIL προσαρμόζεται γρήγορα στις μεταβαλλόμενες ροές εργασίας και τις κοινές υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένων των μαθημάτων διδασκαλίας για εργαλεία που χρησιμοποιούνται για τη διαχείριση δεδομένων κλινικής έρευνας. Το ενδιαφέρον των ερευνητών για το TRAIL μπορεί να επιφέρει νέες συνεργατικές πρωτοβουλίες και προσφορές υπηρεσιών, ενώ αναφέρεται ότι το μάρκετινγκ και η προώθηση θα είναι σημαντικά για την ευαισθητοποίηση των ερευνητών σχετικά με τις διαθέσιμες υπηρεσίες.

Οι Anderson και Hurst (2019) εξέτασαν το ρόλο των σύγχρονων τεχνολογιών στη συνεργασία των βιβλιοθηκών. Ειδικότερα, οι ερευνητές εξέτασαν τα απεικονικά που εφαρμόζονται για να επεκτείνουν ή να βελτιώσουν τους χώρους, τις υπηρεσίες, τις συνεργασίες, τις συνδέσεις και τις μελλοντικές κατευθύνσεις των βιβλιοθηκών. Τα απεικονικά έργα θα πρέπει να ανταποκρίνονται στις ανάγκες της βιβλιοθήκης και των χρηστών και να απεικονίζουν τρόπους

με τους οποίους οι βιβλιοθηκονόμοι οδηγούν τις κοινότητες και τις υπηρεσίες τους σε νέες κατευθύνσεις.

Αντίστοιχα, οι King et al (2017) μελέτησαν τη συνεργασία μεταξύ τμημάτων πληροφορικής και βιβλιοθηκών επιστημών υγείας. Σκοπός της έρευνας τους ήταν να προσδιορίσουν τη φύση και την έκταση της συνεργασίας μεταξύ των βιβλιοθηκών επιστημών υγείας και των τμημάτων τεχνολογίας πληροφοριών ώστε να εντοπίσουν δυνατά σημεία και ζητήματα που συνδέονται με αυτή τη σχέση. Μέσω διαδικτυακής έρευνας παρατηρήθηκε ότι η συντριπτική πλειονότητα των βιβλιοθηκών περιέγραψε τη σχέση με τα τμήματα πληροφορικής τους ως καλή ή εξαιρετική και υπήρχε μια ποικιλία δημιουργικών κοινών πρωτοβουλιών σε εξέλιξη. Υπάρχουν ευκαιρίες για συνεχή και διευρυμένη συνεργασία μεταξύ των βιβλιοθηκών και των τμημάτων τεχνολογίας πληροφοριών. Η μελέτη καταλήγει στο συμπέρασμα ότι οι σχέσεις καλής ποιότητας μεταξύ των βιβλιοθηκών και των τμημάτων πληροφορικής τους είναι απαραίτητες λόγω της διασυνδεδεμένης φύσης των υπηρεσιών τους. Ωστόσο, η συνεργασία τους είναι σημαντικό να χαρακτηρίζεται από αμοιβαίο σεβασμό, ανοιχτή επικοινωνία, η ανταπόκριση στις ανάγκες του άλλου κ.ά. ώστε να δημιουργηθούν επιτυχημένα συνεργατικά εγχειρήματα.

2.2 Σχετικές προσπάθειες – έρευνες

Οι βιβλιοθήκες σήμερα παρέχουν πρόσβαση τόσο σε διαδικτυακούς όσο και σε έντυπους πόρους, διαθέτουν τεχνολογία για πρόσβαση σε πληροφορίες και οι επαγγελματίες των βιβλιοθηκών έχουν εκπαιδευτεί για να βοηθούν τους χρήστες κατά την αναζήτηση πληροφοριών. Οι βιβλιοθήκες προσφέρουν επίσης προγράμματα για τη διευκόλυνση της διαβίου μάθησης και την πρόσβαση των χρηστών σε ποιοτικές πληροφορίες για πολλά θέματα, συμπεριλαμβανομένης της υγείας και της ευεξίας. Κατά τη διάρκεια της πανδημίας του COVID - 19, είναι ακόμη πιο σημαντικό για τους χρήστες της βιβλιοθήκης κι άλλων οργανισμών να έχουν πρόσβαση σε πληροφορίες υγείας υψηλής ποιότητας από αξιόπιστες πηγές (Frehill, 2020).

Σύμφωνα με τους Auten et al (2013) τόσο οι βιβλιοθήκες όσο και τα μουσεία πραγματοποιούν εκδηλώσεις και εκθέσεις για να προσεγγίσουν τους χρήστες και να καταστήσουν τους οργανισμούς περισσότερο φιλόξενο μέρος. Όπως αναφέρεται, στόχος των βιβλιοθηκών που εξετάστηκαν στα πλαίσια της έρευνας ήταν η διοργάνωση ποιοτικών εκθέσεων τόσο στην Αμερική όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο. Δημιουργώντας εκθέσεις και εκπαιδευτικούς πόρους σχετικά με την κοινωνική και πολιτιστική ιστορία της ιατρικής, οι

διοργανωτές κατάφεραν να ενθαρρύνουν τους επισκέπτες ώστε να επισκεφτούν τους οργανισμούς και να τονώσουν τον ενθουσιασμό τους για την ιστορία.

Τέλος, οι Simon et al (2021) παρατήρησαν ότι τα μουσεία και οι βιβλιοθήκες μπορούν να συμβάλουν στην ισότητα μεταξύ των κοινωνικών ομάδων. Σύμφωνα με τους ερευνητές, οι δημόσιες βιβλιοθήκες έχουν εκτεταμένο αριθμό χρηστών στις Ηνωμένες Πολιτείες, με τις υπηρεσίες δημοσίων βιβλιοθηκών να είναι διαθέσιμες στη συντριπτική πλειοψηφία του πληθυσμού των ΗΠΑ. Ομοίως, οι Whiteman et al (2018) ανέφεραν ότι στην περίπτωση των Αμερικανών με χαμηλό εισόδημα, των Ισπανόφωνων και των Αφροαμερικανών οι βιβλιοθήκες είναι πιο πιθανό να επηρεάσουν θετικά τη ζωή και τις κοινότητές τους ως προς την κατάχρηση ουσιών, την έλλειψη στέγης, τη κ.ά. παρέχοντας ανοικτή και δωρεάν πρόσβαση.

Συνεπώς, τόσο τα μουσεία όσο κι οι βιβλιοθήκες συνεργάζονται με άλλους οργανισμούς, όπως τα πανεπιστήμια, άλλα μουσεία ή βιβλιοθήκες, τα κέντρα ερευνών κ.ά. Συνεπώς, διερευνάται ο βαθμός στον οποίο αναπτύσσονται συνεργασίες μεταξύ των μουσείων και των βιβλιοθηκών. Επίσης, εξετάζονται οι παράγοντες και τα οφέλη που απορρέουν από τη συνεργασία μεταξύ των δύο αυτών οργανισμών.

Ως εκ τούτου πραγματοποιείται βιβλιογραφική ανασκόπηση, τα αποτελέσματα της οποίας παρουσιάζονται στη συνέχεια και εξετάζεται η μελέτη συγκεκριμένων μουσείων και βιβλιοθηκών στην Ελλάδα και στο εξωτερικό που έχουν προχωρήσει σε αντίστοιχες συνεργασίας.

2.3 Ερευνητικές υποθέσεις

Μέσω της παρούσας εργασίας πραγματοποιείται προσπάθεια ώστε να διερευνηθούν τα ακόλουθα ερευνητικά ερωτήματα:

- ✓ Πώς ανταποκρίνονται αυτές οι βιβλιοθήκες και τα μουσεία στις αυξανόμενες οικονομικές πιέσεις των τελικών χρηστών για ενοποίηση;
- ✓ Τα κοινά δεδομένα, οι υπηρεσίες, η τεχνολογική υποδομή, το προσωπικό και η τεχνογνωσία μπορούν να ενισχύσουν την παραγωγικότητα των οργανισμών αυτών;
- ✓ Τα κοινά δεδομένα, οι υπηρεσίες, η τεχνολογική υποδομή, το προσωπικό και η τεχνογνωσία μπορούν να δημιουργήσουν διαδικτυακά περιβάλλοντα έρευνας πιο ευθυγραμμισμένα με τις προσδοκίες των χρηστών;
- ✓ Έχει επηρεάσει η εκδήλωση της πανδημίας του COVID – 19 τη συνεργασία μεταξύ βιβλιοθηκών και μουσείων;

2.4 Μεθοδολογία και σχέδιο εργασιών– Υλοποίηση – Εφαρμογή

2.4.1. Σχέδιο Εργασιών

Η παρούσα έρευνα επικεντρώθηκε στη συνεργασία που αναπτύσσουν οι βιβλιοθήκες και τα μουσεία, λαμβάνοντας υπόψη ότι συνυπάρχουν σε ποικίλα οργανωτικά περιβάλλοντα και αντιμετωπίζουν αυξανόμενη πίεση ώστε να παρέχουν πιο ολοκληρωμένη πρόσβαση στις συλλογές τους. Η ολοκληρωμένη πρόσβαση σε συλλογές έχει εφαρμοστεί από βιβλιοθήκες και μουσεία ώστε να μπορούν να μεγιστοποιήσουν την αποτελεσματικότητα και την απήχηση της συνεργασίας τους.

Μέσω της βιβλιογραφικής ανασκόπησης συλλέχθηκαν συνολικά 20 επιστημονικά άρθρα που σχετίζονται με τη συνεργασία των βιβλιοθηκών και των μουσείων. Τέλος, μελετήθηκε το υλικό που είχαν δημοσιεύσει οι εξεταζόμενοι οργανισμοί στις ιστοσελίδες τους.

2.4.2. Περιγραφή Υλοποίησης – Εφαρμογής

Για τη συλλογή των δευτερογενών δεδομένων που επικεντρώνονται στη συνεργασία μεταξύ βιβλιοθηκών και μουσείων σε συγκεκριμένους οργανισμούς (Βρετανική Βιβλιοθήκη, μουσείο TATE του Λονδίνου, Μουσείο Μπενάκη, Εθνικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης, η Εθνική Πινακοθήκη) πραγματοποιήθηκε εκτενής βιβλιογραφική ανασκόπηση. Ωστόσο, μέσω της βιβλιογραφικής ανασκόπησης παρατηρήθηκε ότι δεν υπάρχει επάρκεια δευτερογενών δεδομένων σχετικά με τη συνεργασία που έχουν αναπτύξει οι συγκεκριμένοι οργανισμοί. Για το σκοπό αυτό επιλέχθηκε να αντληθεί υλικό από τις ιστοσελίδες των εξεταζόμενων οργανισμών, το οποίο αφορά στις συνεργασίες που έχουν αναπτύξει έως σήμερα με άλλους οργανισμούς.

2.5 Στόχος της Βιβλιογραφικής Έρευνας

Στόχος της παρούσας έρευνας είναι η διερεύνηση της συνεργασίας μεταξύ βιβλιοθηκών και μουσείων μέσω βιβλιογραφικής ανασκόπησης. Ειδικότερα, πραγματοποιείται μελέτη περίπτωσης των συνεργασιών που έχουν αναπτύξει η Βρετανική Βιβλιοθήκη, το μουσείο TATE του Λονδίνου, το Μουσείο Μπενάκη, το Εθνικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης κι η Εθνική Πινακοθήκη αντλώντας δευτερογενή δεδομένα από επιστημονικά άρθρα κι από τα δελτίου

τύπου κι ενημέρωσης που έχουν αναρτήσει οι συγκεκριμένοι οργανισμοί στις ιστοσελίδες τους.

Συνεπώς, μέσω της βιβλιογραφικής ανασκόπησης πραγματοποιείται μια έρευνα για τα κίνητρα και τις στρατηγικές που έχουν οδηγήσει στην ουσιαστική και μεταμορφωτική συνεργασία μεταξύ βιβλιοθηκών και μουσείων σε παγκόσμιο επίπεδο. Τα ερευνητικά ερωτήματα που εξετάζονται στην εργασία είναι τα ακόλουθα:

- ✓ Ποιες πρωτοβουλίες αναλαμβάνουν οι βιβλιοθήκες και τα μουσεία ώστε να καλύψουν τις ανάγκες και τις επιθυμίες των χρηστών μέσω της συνεργασίας τους;
- ✓ Πώς συμβάλλουν οι χρησιμοποιούμενοι πόροι στη βελτίωση της παραγωγικότητας της συνεργασίας των βιβλιοθηκών και των μουσείων;
- ✓ Πώς συμβάλλουν οι χρησιμοποιούμενοι πόροι στην κάλυψη των αναγκών των χρηστών κατά τη συνεργασία των βιβλιοθηκών και των μουσείων;
- ✓ Ποια η επίδραση της πανδημίας του COVID – 19 στη συνεργασία μεταξύ των μουσείων και των βιβλιοθηκών;

2.6 Μέθοδοι υλοποίησης της Βιβλιογραφικής Έρευνας

Η βιβλιογραφική ανασκόπηση πραγματοποιήθηκε σε επιστημονικά άρθρα τα οποία έχουν δημοσιευτεί σε αξιόπιστα διεθνή περιοδικά καθώς και σε αξιόπιστες βάσεις δεδομένων. Επιπρόσθετα, πραγματοποιήθηκε έρευνα στις ιστοσελίδες των εξεταζόμενων οργανισμών ώστε να διερευνηθεί υλικό που είχαν δημοσιεύσει σχετικά με τη συνεργασία που είχαν συνάψει με άλλους οργανισμούς. Ειδικότερα, οι βάσεις δεδομένων που χρησιμοποιήθηκαν για την επιλογή των άρθρων είναι οι εξής: Science Direct, Scopus και Google Scholar. Επίσης, χρησιμοποιήθηκαν λέξεις – κλειδιά, όπως αναλύονται στο διάγραμμα ροής που παρουσιάζεται στη συνέχεια. Οι λέξεις – κλειδιά, όπως «museum», «library», «collaboration», «cooperation», «COVID-19», «institutions», «archives», «British library», «TATE Modern», «Benaki Museum», «National Museum of Contemporary Art», «National Gallery».

Οι συγκεκριμένες βάσεις δεδομένων και ιστοσελίδες επιλέχθηκαν καθώς είναι αξιόπιστες και περιλαμβάνουν πληθώρα από επιστημονικά άρθρα, τα οποία είναι σχετικά με το εξεταζόμενο θέμα. Συνεπώς, η παρούσα μελέτη βασίζεται στη συλλογή δευτερογενών δεδομένων, η οποία πραγματοποιήθηκε μέσω της βιβλιογραφικής ανασκόπησης σε ήδη δημοσιευμένες συναφείς έρευνες, καθώς και σε υλικό που έχει δημοσιευτεί από τους εξεταζόμενους οργανισμούς ώστε να διασφαλιστεί η αξιοπιστία κι η εγκυρότητα της

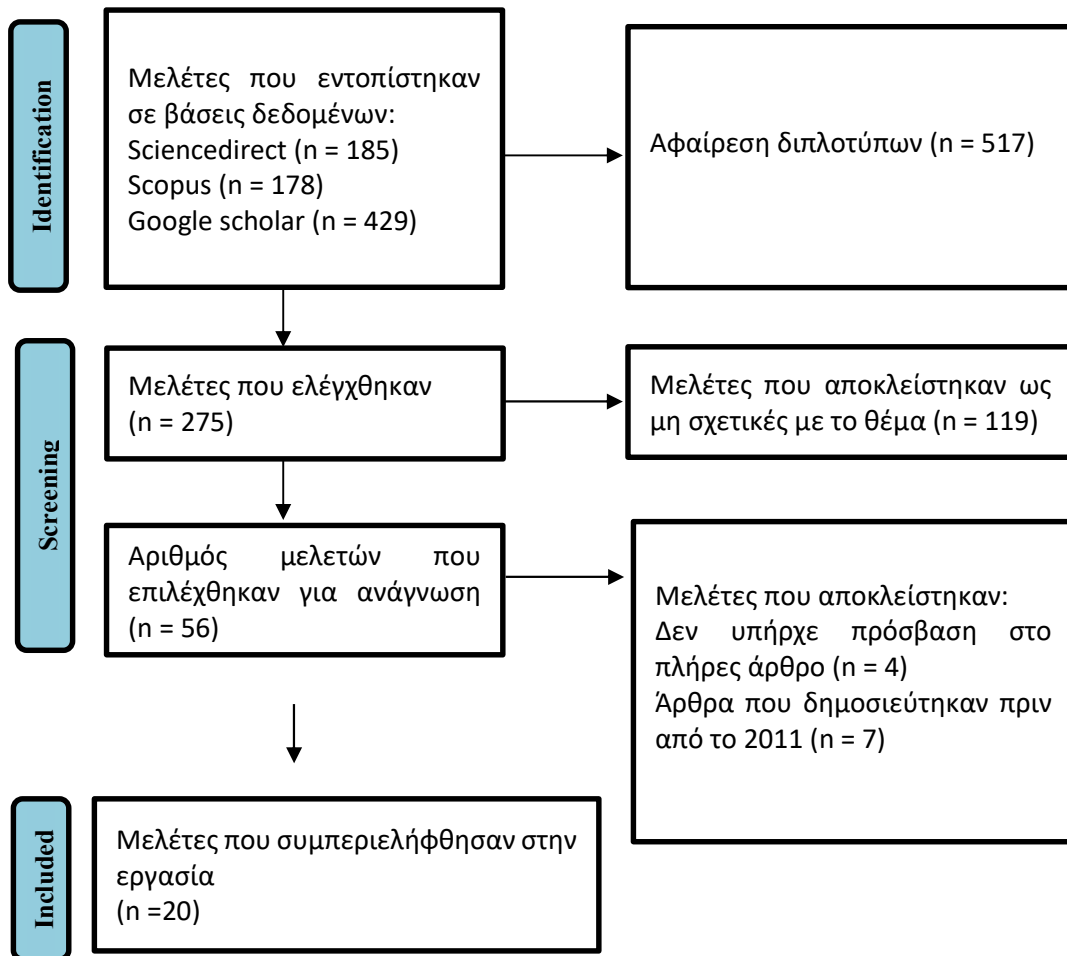
έρευνας. Τέλος, για τις λέξεις – κλειδιά πραγματοποιήθηκαν συνδυασμοί των λέξεων και των φράσεων χρησιμοποιώντας τις λέξεις “OR” ή/και “AND”. Τα κριτήρια επιλεξιμότητας των ερευνών παρουσιάζονται στον επόμενο πίνακα.

Πίνακας 1. Τα κριτήρια επιλεξιμότητας των ερευνών

Κριτήρια ένταξης	Κριτήρια αποκλεισμού
Επιστημονικά άρθρα τα οποία είναι δημοσιευμένα σε διεθνή επιστημονικά περιοδικά	Άρθρα που δημοσιεύτηκαν πριν από το 2011
Άρθρα δημοσιευμένα από το 2011 έως το 2022	
Υλικό που δημοσιεύτηκε στις ιστοσελίδες των εξεταζόμενων οργανισμών	

Όπως παρατηρείται στο διάγραμμα ροής που παρουσιάζεται στη συνέχεια, ανακτήθηκαν συνολικά 792 άρθρα, από τα οποία όπως φαίνεται στο διάγραμμα ροής επιλέχθηκαν τελικά 20.

Σχήμα 1: Διάγραμμα ροής της διαδικασίας αναζήτησης κι επιλογής της βιβλιογραφίας



Τέλος, στη συνέχεια η έρευνα περιορίστηκε σε άρθρα που σχετίζονται με τους εξεταζόμενους οργανισμούς και με υλικό που συλλέχθηκε από τις ιστοσελίδες τους ή τις ιστοσελίδες των προγραμμάτων που παρουσίασαν.

3. Βιβλιογραφική επισκόπηση

3.1. Αναλυτική παρουσίαση αποτελεσμάτων

Η συνεργασία μεταξύ βιβλιοθηκών και μουσείων έχει αποτελέσει αντικείμενο προηγούμενων θεωρητικών κι εμπειρικών μελετών. Συγκεκριμένα, οι Warren και Matthews (2019) πραγματοποίησαν βιβλιογραφική ανασκόπηση για να εξετάσουν τη συσχέτιση μεταξύ μουσείων και βιβλιοθηκών και τη σύγκλιση των δύο αυτών οργανισμών. Σύμφωνα με τους ερευνητές, οι βιβλιοθήκες και τα μουσεία έχουν πολλαπλά κίνητρα για ανάπτυξη σχέσης συνεργασίας, μεταξύ των οποίων το μεταβαλλόμενο διεθνές περιβάλλον, η ανάπτυξη της ψηφιακής τεχνολογίας κι η επίδραση στη συμπεριφορά των χρηστών, καθώς κι οι οικονομικές, πολιτικές και πολιτιστικές αλλαγές. Για τους λόγους αυτούς, οι βιβλιοθήκες και τα μουσεία επιδιώκουν τη συνεργασία ώστε να έχουν περισσότερες πιθανότητες να επιβιώσουν από αυτές τις προκλήσεις (Warren & Matthews, 2019).

Σε αντίστοιχα αποτελέσματα κατέληξε κι η έρευνα του VanderBerg (2012), ο οποίος υποστήριξε ότι τα μουσεία κι οι βιβλιοθήκες συνεργάζονται χρησιμοποιώντας σύγχρονες τεχνολογικές μεθόδους ώστε να είναι όλες οι πληροφορίες άμεσα προσβάσιμες, διαθέσιμες και χρησιμοποιήσιμες, ενώ παράλληλα διασφαλίζουν ότι οι πληροφορίες είναι εξατομικευμένες για να καλύπτουν τις ατομικές τους ανάγκες των χρηστών. Οι ερευνητές υποστήριξαν ότι οι πολιτιστικοί οργανισμοί συνεργάζονται για να διασφαλίσουν τη βιωσιμότητά τους, καθώς και να προσελκύσουν νέους και ψηφιακά αφοσιωμένους χρήστες (VanderBerg, 2012).

Επίσης, μεταξύ των μουσείων και των βιβλιοθηκών επιδιώκεται η συνεργασία ώστε να αντιμετωπιστούν οικονομικές και πολιτικές προκλήσεις σε παγκόσμιο επίπεδο. Ειδικότερα, σε πολλές χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Ευρώπης, όπως στο Ηνωμένο Βασίλειο, εφαρμόζονται δημοσιονομικές πολιτικές που μπορούν να οδηγήσουν σε περιορισμό των πόρων που διατίθενται για τους οργανισμούς αυτούς. Οι περικοπές που παρατηρούνται σε υπηρεσίες όπως ο πολιτισμός και το περιβάλλον μπορούν να επηρεάσουν αρνητικά τη λειτουργία των βιβλιοθηκών και των μουσείων και συνεπώς την ικανοποίηση των χρηστών. Ομοίως, οι περικοπές στο προσωπικό, στις ώρες λειτουργίας, στα αποθέματα και τον προϋπολογισμό έχουν αρνητικό αντίκτυπο στην ποιότητα των υπηρεσιών, ενώ αντίστοιχα στα μουσεία, οι περικοπές επηρεάζουν τις ώρες λειτουργίας, τις τιμές των εισιτηρίων, τις συλλογές, τις εκθέσεις, τις εκδηλώσεις και το εργατικό δυναμικό τους, που έχει μειωθεί

σημαντικά. Επομένως, μέσω της συνεργασίας μεταξύ των οργανισμών διασφαλίζεται η βιωσιμότητα τους κι αντιμετωπίζονται πολιτικές προκλήσεις, όπως η αποχώρηση του Ηνωμένου Βασιλείου από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Τέλος, από τη συνεργασία των δύο πολιτιστικών οργανισμών υπάρχουν πρακτικά και οικονομικά οφέλη, όπως οι οικονομίες κλίμακας, οι κοινές οργανωτικές δομές και του προσωπικού, η εξοικονόμηση πόρων κ.ά. (Robinson, 2016).

Ο Ngoaketsi (2019) υποστήριξε ότι η διάδοση των τεχνολογιών επικοινωνίας πληροφοριών (ΤΠΕ) έχει επηρεάσει τη σχέση μεταξύ των βιβλιοθηκών και των μουσείων. Οι οργανισμοί αυτοί έχουν επηρεαστεί από τη ψηφιακή επανάσταση κι έχουν ενσωματώσει τις ΤΠΕ στις καθημερινές λειτουργίες, διαδικασίες, προϊόντα και υπηρεσίες τους. Οι οργανισμοί αυτοί αντιμετωπίζουν προκλήσεις και απειλές για τη βιωσιμότητά τους, όπως η έλλειψη χρηματοδότησης, η σύγκλιση, ο επαναπροσδιορισμός ρόλων, η βιώσιμη ανάπτυξη, η δικτύωση, το ψηφιακό χάσμα κ.ά. Λόγω της τεχνολογικής εξέλιξης επηρεάζεται ο τρόπος πρόσβασης σε πληροφορίες, η κοινή χρήση και συμμετοχή των χρηστών σε ψηφιακές υπηρεσίες και κοινωνικά μέσα κ.ά. Επομένως, επιδιώκουν τη συνεργασία για να διευκολύνουν τη διάδοση της γνώσης, να αναλάβουν πολύπλευρους ρόλους, να προωθήσουν την ενσωμάτωση των ΤΠΕ κ.ά.

Η συνεργασία μεταξύ των δύο οργανισμών τους δίνει τη δυνατότητα να παρέχουν βελτιωμένες υπηρεσίες στους χρήστες ενώ ταυτόχρονα να χρησιμοποιούν από κοινού τους περιορισμένους δημοσιονομικούς πόρους. Τέτοιες συνεργατικές προσπάθειες έχουν αποδείξει ότι επιφέρουν ευεργετικά αποτελέσματα σε τέσσερις τομείς λειτουργίας, όπως η αυξημένη εξωτερική οικονομική στήριξη, η αυξημένη εσωτερική στήριξη, οι βελτιωμένες δημόσιες και κοινοτικές σχέσεις και η καλύτερη τεκμηρίωση και διαχείριση των συλλογών. Επιπρόσθετα, έχουν την ευκαιρία να ετοιμάσουν και να καταθέσουν κοινές προτάσεις επιχορήγησης, να σχηματίσουν κοινή οργανωτική επιτροπή και να μοιραστούν πληροφορίες σχετικά με την τεκμηρίωση και τη διαχείριση των συλλογών. Για τους σκοπούς αυτούς οι οργανισμοί θα πρέπει να αναγνωρίσουν παρόμοιες συλλογές και πελατολόγιο ώστε να σκεφτούν δημιουργικά και να επιδιώξουν συνεργατικά εγχειρήματα. Ομοίως, τα πανεπιστήμια με προγράμματα καλών τεχνών μπορεί να θέλουν να προσεγγίσουν τοπικά μουσεία και βιβλιοθήκες, δεδομένου ότι τέτοια ιδρύματα έχουν συχνά συλλογές αρχείων και αντικειμένων που χρειάζονται έρευνα και συντήρηση της συλλογής. Άλλες επαφές θα μπορούσαν να περιλαμβάνουν γυναικείες οργανώσεις, πολιτικές κόμματα, ομάδες πίεσης, κυβερνητικές υπηρεσίες κ.ά. (Spencer & Tolnes Fjellestad, 2021).

Συγκεκριμένα, η συνεργασία των μουσείων και των βιβλιοθηκών μπορεί να πραγματοποιηθεί σύμφωνα με το μοντέλο Online Computer Library Center (OCLC), το οποίο διευκολύνει τις συζητήσεις και ενθαρρύνει τη συνεργασία μεταξύ τους. Το OCLC βασίζεται σε πέντε στάδια και χρησιμοποιείται για τη μέτρηση της αλληλεπίδρασης μεταξύ των οργανισμών. Στο πρώτο στάδιο του μοντέλου πραγματοποιείται η απλή επαφή μεταξύ των οργανισμών, παρέχοντας την ευκαιρία σε αυτούς να γνωριστούν, χωρίς να οριστούν επίσημα στόχοι ή ευθύνες. Μόλις αρχίσει ο διάλογος μεταξύ των οργανισμών, τότε είναι πιθανό να προχωρήσουν στο δεύτερο στάδιο συνεργασίας, κατά το οποίο συνάπτονται συμφωνίες για άτυπη συνεργασία σε μικρές δραστηριότητες που αποφέρουν μικρά οφέλη, όπως μια εκδήλωση ή απλώς η ανταλλαγή πληροφοριών. Καθώς η συνεργασία συνεχίζεται επιτυχώς, καθίσταται απαραίτητο να θεσπιστεί ένα αυξημένο επίπεδο εποπτείας και η ανάθεση ρόλων και ευθυνών, προκειμένου να διασφαλιστεί η ομαλή εξέλιξη των έργων, που εντάσσονται στο στάδιο του συντονισμού. Στο τέταρτο στάδιο της συνεργασίας πραγματοποιούνται σημαντικές επενδύσεις από κάθε οργανισμό, παράγοντας κάτι που κανένα από τα μέρη δεν θα μπορούσε να παράξει από μόνο του. Το τελευταίο στάδιο περιλαμβάνει τη σύγκλιση, που αποτελεί μια κατάσταση στην οποία η συνεργασία γύρω από μια συγκεκριμένη λειτουργία ή ιδέα ήταν τόσο εκτεταμένη, που οι οργανισμοί λειτουργούν ως συλλογική επιχείρηση (Giannini & Bowen, 2019, pp. 223-225, 484).

Συνεπώς, τα μουσεία και οι βιβλιοθήκες έχουν ταυτόχρονα κοινά αλλά είναι διαφορετικές οντότητες. Και οι δύο τύποι ιδρυμάτων μοιράζονται την ίδια αποστολή η οποία είναι η διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς και την ίδια ευθύνη ως προς την παραγωγή, την αποθήκευση και τη διάδοση πληροφοριών σχετικά με την πολιτιστική κληρονομιά. Επομένως, η συνεργασία βιβλιοθηκών και μουσείων παρουσιάζεται όλο και περισσότερο ως ιδιαίτερα επιθυμητή. Ωστόσο, παρουσιάζουν σημαντικές διαφορές ως προς τη μορφή των συλλογών, καθώς οι βιβλιοθήκες διαθέτουν μοναδικά αντικείμενα, όπως π.χ. τα χειρόγραφα, ενώ τα μουσεία συγκεκριμένες σειρές αντικειμένων, όπως τα έργα τέχνης κ.ά. Μέσω της συνεργασίας τους επιδιώκεται να βρεθεί ένας τρόπος για να χρησιμοποιηθούν αποτελεσματικές βάσεις δεδομένων και να σχηματιστεί ένα κοινό εννοιολογικό μοντέλο (Preuss, 2016).

Επίσης, ο Fox (2014) ανέφεραν ότι η συνεργασία βιβλιοθηκών και μουσείων καθορίζεται από την αξιοποίηση της τεχνολογικής τεχνογνωσίας για τη δημιουργία αποτελεσματικότητας σχετικά με τη διαχείριση και την παροχή πρόσβασης σε συλλογές. Ειδικότερα, μελέτησαν την περίπτωση της αλληλεπίδρασης μεταξύ της Βιβλιοθήκης Τέχνης του Πανεπιστημίου του Louisville, των αρχείων του Πανεπιστημίου και του Speed Art Museum, καθώς οι τρεις

οργανισμοί συνεργάστηκαν για να ολοκληρώσουν ένα έργο επιχορήγησης που επικεντρώθηκε στη βελτίωση της βιβλιοθήκης του Speed Art Museum. Αυτή η επίσημη συνεργασία αναπτύχθηκε μέσω μιας άτυπης συνεργασίας, που επηρεάστηκε από την ανάγκη για τη δημιουργία ενός νέου μουσειακού χώρου. Όπως παρατηρήθηκε το έργο βελτίωσε την πρόσβαση στη συλλογή της Speed Library και βελτίωσε τη συλλογή της Βιβλιοθήκης του Πανεπιστημίου.

Ωστόσο, προηγούμενες έρευνες καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι διάφοροι παράγοντες μπορούν να επηρεάσουν αρνητικά τη συνεργασία μεταξύ μουσείων και βιβλιοθηκών. Ειδικότερα, η εκπαίδευση είναι ένα κοινό εμπόδιο για μια αποτελεσματική συνεργασία μεταξύ των δύο οργανισμών. Για παράδειγμα, ένας βιβλιοθηκονόμος πρέπει να αποκτήσει τίτλο σπουδών στη βιβλιοθηκονομία ώστε να εργαστεί στο συγκεκριμένο κλάδο. Στην περίπτωση των εργαζομένων του μουσείου, οι περισσότεροι από τους εργαζόμενους έχουν πτυχίο ιστορίας. Συνεπώς υπάρχει διαφορά στο εκπαιδευτικό υπόβαθρο των εργαζομένων στους οργανισμούς, παρά το γεγονός ότι οι βιβλιοθήκες και τα μουσεία χρησιμοποιούν παρόμοια προγράμματα βάσης δεδομένων. Επίσης, παρά τις διαφορές αυτές, οι βιβλιοθήκες και τα μουσεία μοιράζονται έναν κοινό στόχο για τη συλλογή και διατήρηση της πολιτιστικής μας κληρονομιάς για την εκπαίδευση του κοινού (Higgins, 2013).

Επιπρόσθετα, τα πνευματικά δικαιώματα και η χρήση του υλικού πρέπει να ληφθούν υπόψη για τη δημιουργία μιας κοινής βάσης δεδομένων. Οι ψηφιακές πληροφορίες παρέχουν νέες προκλήσεις στις συνεργασίες μεταξύ μουσείων και βιβλιοθηκών όσον αφορά την αδειοδότηση, τα πνευματικά δικαιώματα και τον ίδιο το χρήστη, καθώς και την πρόσβαση και την εξυπηρέτηση διαφορετικών μορφών υλικού (Cannon, 2013).

Η ανάπτυξη των συλλογών παρουσιάζει περισσότερο πρόβλημα στις βιβλιοθήκες λόγω της ποικιλίας του υλικού. Κάθε οργανισμός συνάπτει συνεργασίες με μουσεία και βιβλιοθήκες και πρέπει να αποφασίσει ποιο υλικό θα επιλέξει για ψηφιοποίηση και ένταξη στη συλλογή. Υποστηρίζεται ότι ένα μουσείο έχει περισσότερο χρόνο για να καθορίσει τι πρέπει να συμπεριλάβει στις διαδικτυακές του υπηρεσίες γιατί θα ψηφιοποιούσε ένα ολόκληρο έκθεμα αν ήταν δυνατόν ώστε να μην παραλειφθεί μέρος της συλλογής. Οι διαδικτυακοί χρήστες μιας συνεργασίας μουσείων και βιβλιοθηκών δεν θα μπορούσαν να διακρίνουν τη διαφορά επειδή το περιεχόμενο των ιστότοπων μοιάζει, εξυπηρετεί παρόμοια λειτουργία αλλά και γιατί θα έχουν πρόσβαση σε περισσότερες πληροφορίες (Higgins, 2013).

Σε κάθε περίπτωση, η συνεργασία δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί χωρίς να υπάρχει αντίστοιχη υποστήριξη. Βασικές υποστηρικτικές λειτουργίες για συνεργασία μεταξύ των οργανισμών που πρέπει να ενσωματωθούν είναι τα οικονομικά στοιχεία, το προσωπικό, η

κοινότητα και οι δημόσιες σχέσεις, καθώς και η διαχείριση εγγράφων και συλλογών. Η επιτυχής διαχείριση της εσωτερικής υποστήριξης μπορεί να οδηγήσει σε αυξημένες ώρες λειτουργίας κι αυξημένο προϋπολογισμό και να έχει θετικό αντίκτυπο στους ανθρώπινους πόρους και την υποστήριξη των έργων (Higgins, 2013).

Ένα ακόμη δυνητικό εμπόδιο είναι η χρηματοδότηση κι αναφέρεται ότι τα μουσεία κι οι βιβλιοθήκες θα πρέπει να αναζητούν συνεχώς ευκαιρίες για συνεργασία και να καλλιεργούν τις σχέσεις τους. Η ανάπτυξη προγραμμάτων συνεργασιών θα εξασφαλίσουν τη συνεχή επιτυχία της σχέσης που αναπτύσσεται μεταξύ μουσείων και βιβλιοθηκών. Συνεπώς, οι οργανισμοί μπορούν να βελτιώσουν τα προϊόντα και τις υπηρεσίες τους μέσα από τη συνεργασία, η οποία καθιστά τους ψηφιακούς πόρους προσβάσιμους σε ευρύτερο πεδίο. Τέλος, η συνεργασία όχι μόνο αυξάνει την ικανότητα των βιβλιοθηκών και των μουσείων να βελτιώνουν το μερίδιο στον κλάδο, αλλά αποδεικνύεται επίσης οικονομικά αποδοτική και για τους δύο οργανισμούς (Gibson et al, 2007).

3.2. Κυριότερα ευρήματα/αποτελέσματα της βιβλιογραφικής έρευνας

Η παρούσα ενότητα επικεντρώνεται στα κυριότερα ευρήματα σχετικά με τη συνεργασία που έχουν αναπτύξει τα εξεταζόμενα μουσεία με τις βιβλιοθήκες κι αντίστροφα, καθώς και στη μελέτη της διαδικασίας της συνεργασίας. Συγκεκριμένα, αντίστοιχες δράσεις έχουν εφαρμοστεί από τους εξεταζόμενους οργανισμούς, όπως, η Βρετανική Βιβλιοθήκη, το μουσείο TATE του Λονδίνου, το Μουσείο Μπενάκη, το Εθνικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης κι η Εθνική Πινακοθήκη.

Αρχικά, η Βρετανική Βιβλιοθήκη έχει προχωρήσει έως σήμερα σε διάφορες συνεργασίες με οργανισμούς, όπως μουσεία κι άλλες βιβλιοθήκες. Η Βρετανική Βιβλιοθήκη ενισχύθηκε και συνεχίζει να ενισχύεται από τη συνεργασία και τις συνεισφορές από τους χρήστες, από τις σχέσεις μεταξύ βιβλιοθηκών, αρχείων, μουσείων και άλλων ιδρυμάτων πληροφόρησης και από τη χρήση αναδυόμενων τεχνολογιών για τη διευκόλυνση αυτών των αλληλεπιδράσεων. Μία από τις δράσεις που έχει εφαρμόσει έως σήμερα είναι το Family Search, σκοπός του οποίου είναι να συγκεντρώσει, να φωτογραφίσει, να μεταγράψει, να ψηφιοποιήσει και να διαθέσει όσο το δυνατόν περισσότερα διεθνώς αρχειοθετημένα. Για να το πετύχει αυτό, η Family Search έχει ζητήσει τη βοήθεια πολλών εθελοντών. Πριν από την ανάπτυξη του διαδικτύου, η Family Search χρησιμοποιούσε αναλογικές μορφές, όπως δισκέτες, CD,

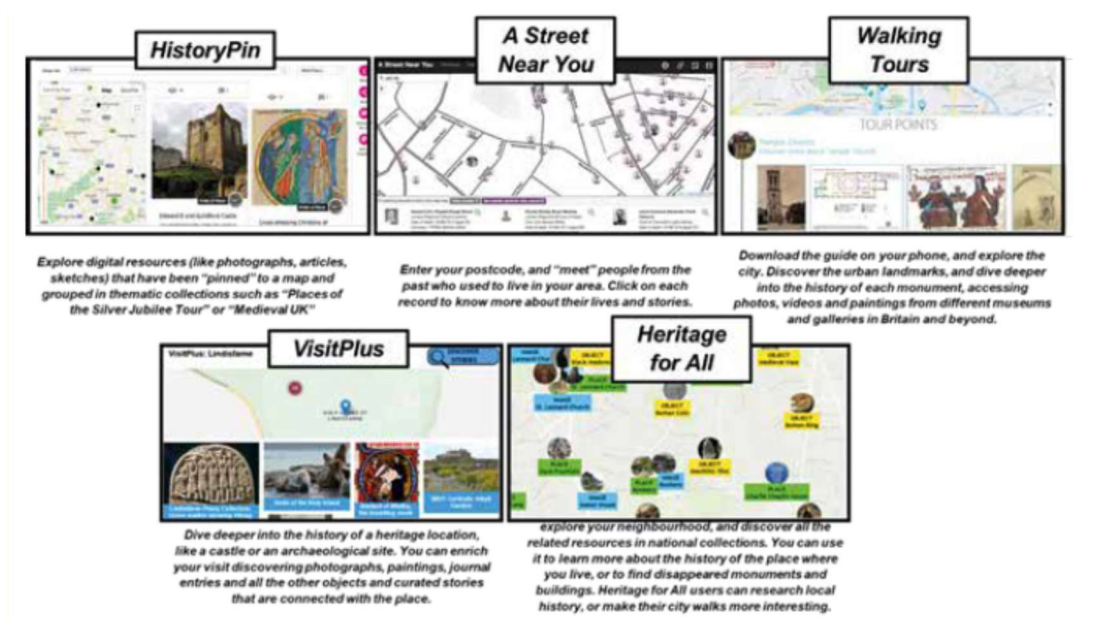
αλληλογραφία, κ.λπ. για τη μετάδοση των πληροφοριών μεταξύ των κεντρικών γραφείων και των εθελοντών. Η εισαγωγή του διαδικτύου έχει επιταχύνει σημαντικά τη διαδικασία και επιτρέπει στο Family Search να επικοινωνεί με περισσότερους εθελοντές σε όλο τον κόσμο.

Αντίστοιχα, το Βρετανικό Μουσείο ανέπτυξε τη συνεργασία iGLAM με τη Wikipedia. Ενώ πολλοί θα έβλεπαν τη σχέση μεταξύ των δύο ιδρυμάτων ως ανέφικτη, (επαγγελματίες εναντίον ερασιτεχνών), ο διευθυντής του Βρετανικού Μουσείου υποστήριξε ότι μοιράζονται κοινούς στόχους. Μεταξύ αυτών των στόχων ήταν η επιθυμία να δημιουργηθεί ένας εκπαιδευτικός πόρος που θα είναι διαθέσιμος σε όλους τους ανθρώπους του κόσμου δωρεάν (Ellis, 2014).

Η Βρετανική Βιβλιοθήκη έχει επίσης συνεργαστεί με διάφορους οργανισμούς πολιτιστικής κληρονομιάς ώστε να αναπτύξουν το Shared Research Repository. Το Αποθετήριο Έρευνας της Βρετανικής Βιβλιοθήκης αποτελεί μέρος του Κοινόχρηστου Αποθετηρίου Έρευνας για οργανισμούς πολιτιστικής κληρονομιάς, περιλαμβάνει περιεχόμενο από συνεργαζόμενους οργανισμούς και καθιστά την έρευνα πιο προσβάσιμη σε συλλογικό επίπεδο από ό,τι θα μπορούσαμε να επιτύχουμε μόνοι μας.

Ειδικότερα, το Shared Research Repository είναι μια υπηρεσία που προσφέρεται από τη Βρετανική Βιβλιοθήκη και επιτρέπει σε συνεργαζόμενους οργανισμούς να δημιουργήσουν και να διαχειριστούν ένα αποθετήριο ανοιχτής πρόσβασης μέσω μιας κοινόχρηστης πλατφόρμας. Οι χρήστες μπορούν με μια απλή αναζήτηση στο συνδυασμένο περιεχόμενο να συλλέξουν πληροφορίες για ερευνητικά έργα που είναι διαθέσιμα από τους οργανισμούς. Αντίστοιχα, οι συνεργάτες μπορούν να επωφεληθούν από την τεχνογνωσία ως προς τα δεδομένα, τις δημοσιεύσεις και τη διαχείριση μετά - δεδομένων. Οι οργανισμοί που συνεργάζονται στο Shared Research Repository είναι το Βρετανικό Μουσείο, τα Εθνικά Μουσεία της Σκωτίας, το Μουσείο Αρχαιολογίας του Λονδίνου (MOLA) και οι Βασιλικοί Βοτανικοί Κήποι στο Kew (Βρετανική Βιβλιοθήκη, 2022α).

Τα μουσεία, οι συλλογές πολιτιστικής κληρονομιάς και οι ιστοσελίδες στο Ηνωμένο Βασίλειο φιλοξενούν συνολικά τουλάχιστον 200 εκατομμύρια φυσικά και ψηφιακά αντικείμενα. Οι οργανισμοί παρέχουν στους χρήστες τη δυνατότητα αναγνώρισης αυτών των αντικειμένων χρησιμοποιώντας τα Persistent Identifiers (PIDs), τα οποία οδηγούν σε έναν σύνδεσμο με τη δυνατότητα κλικ σε ένα ψηφιακό αντικείμενο, διευκολύνοντας επομένως την εύρεση και κοινή χρήση περιεχομένου. Τα PID διευκολύνουν τη σύνδεση των συλλογών και συμβάλουν στη δημιουργία μιας ψηφιακής εθνικής συλλογής του Ηνωμένου Βασιλείου, ενώ εκτός από τα PID η Βρετανική Βιβλιοθήκη χρησιμοποιεί ακόμη μια διαδικτυακή πλατφόρμα, όπως παρουσιάζεται στο επόμενο σχήμα (Σχήμα 1).



Σχήμα 2. Διαδικτυακή πλατφόρμα Βρετανικής Βιβλιοθήκης

Πηγή: British Library (2022)

Όπως παρουσιάζεται στο Σχήμα 2, η Βρετανική Βιβλιοθήκη έχει εφαρμόσει ένα πρόγραμμα έρευνας δύο σταδίων για να βοηθήσει την ανάπτυξη μιας διαδικτυακής πλατφόρμας που επιτρέπει στους χρήστες να αλληλεπιδρούν με μια τεράστια ποικιλία ιστορικών αντικειμένων σε μια εθνική συλλογή. Πρόκειται επομένως για μια πλατφόρμα ιστορίας και κληρονομιάς η οποία εμπνέει τη μάθηση και βοηθά στην ένωση περισσότερων ανθρώπων, τόπων και έργων. Στην πλατφόρμα περιλαμβάνονται αρχεία των οργανισμών πολιτιστικής κληρονομιάς και υπάρχουν διαθέσιμες πληροφορίες σχετικές με τα αντικείμενα και τις τοποθεσίες καθώς και δεδομένα τοποθεσίας (Βρετανική Βιβλιοθήκη, 2022α).

Επίσης, η Βρετανική Βιβλιοθήκη έχει αναπτύξει συνεργασία με Μουσείο Welfare Association της Παλαιστίνης μέσω του έργου «Διατήρηση για Ψηφιοποίηση». Σκοπός της συνεργασίας τους ήταν η διατήρηση των υπό εξαφάνιση συλλογών που σχετίζονται με την παλαιστινιακή ιστορία και την πολιτιστική κληρονομιά. Το έργο υλοποιήθηκε μεταξύ Απριλίου και Δεκεμβρίου 2019 και επικεντρώθηκε στη συντήρηση και επεξεργασία 3.000 κατεστραμμένων αντικειμένων με βάση το χαρτί από δημόσιες και ιδιωτικές συλλογές, όπως επιστολές, χάρτες, ημερολόγια και φωτογραφίες, ώστε να προετοιμαστούν για ψηφιοποίηση.

Το έργο Διατήρηση για Ψηφιοποίηση χρηματοδοτήθηκε από το Ταμείο Πολιτιστικής Προστασίας του Βρετανικού Συμβουλίου, σε συνεργασία με το Υπουργείο Ψηφιακού

Πολιτισμού, Μέσων Ενημέρωσης και Αθλητισμού, λαμβάνοντας επιχορήγηση £152.209. Στα πλαίσια του έργου αρχικά ιδρύθηκε το πρώτο στούντιο συντήρησης στο Παλαιστινιακό Μουσείο στο Birzeit, υπό την καθοδήγηση ειδικών συντήρησης της Βρετανικής Βιβλιοθήκης. Παράλληλα, δύο συντηρητές από το Παλαιστινιακό Μουσείο ταξίδεψαν στο Κέντρο Διατήρησης της Βρετανικής Βιβλιοθήκης στο Λονδίνο ώστε να λάβουν εξειδικευμένη εκπαίδευση συντήρησης.

Τέλος, δύο ειδικοί στη συντήρηση της Βρετανικής Βιβλιοθήκης ταξίδεψαν στην Παλαιστίνη για να βοηθήσουν τους συναδέλφους τους στο Παλαιστινιακό Μουσείο να αναπτύξουν την ικανότητά τους στη διατήρηση και ψηφιοποίηση συλλογών πολιτιστικής κληρονομιάς μεγάλης κλίμακας, με απώτερο σκοπό να τις καταστήσουν διαθέσιμες στο διαδίκτυο και προσβάσιμες σε ερευνητές παγκοσμίως. Αντίστοιχα, ως μέρος αυτού του έργου, το Παλαιστινιακό Μουσείο έχει σχεδιάσει ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα για τους επισκέπτες του, για να ευαισθητοποιήσει τις ανάγκες και τις πρακτικές προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς. Περιλαμβάνει μια σειρά από εξειδικευμένα εργαστήρια, διαλέξεις, ξεναγήσεις και ανοιχτή ημερίδα (British Library, 2019).

Επίσης, από το 2017 η Βρετανική Βιβλιοθήκη πραγματοποίησε προσπάθεια για περαιτέρω ανάπτυξη ενός αποθετηρίου, το οποίο θα περιλαμβάνει μια λειτουργία αποκλειστικά για ψηφιακή διατήρηση ή τη διαχείριση εσωτερικών συλλογών, στο Independent Research Organisation Consortium, ένα δίκτυο μουσείων, γκαλερί, βιβλιοθηκών και άλλων οργανισμών πολιτιστικής κληρονομιάς. Τη χρονιά εκείνη η Βρετανική Βιβλιοθήκη φιλοξενούσε πολλά αποθετήρια ή παρόμοιες λειτουργίες, όπως το Data.bl.uk, μια συλλογή συνόλων δεδομένων που κυκλοφόρησε από τη Βρετανική Βιβλιοθήκη ή το EThOS, το οποίο περιελάμβανε με περισσότερες από 500.000 διδακτορικές διατριβές. Η Βρετανική Βιβλιοθήκη ήθελε να δημιουργήσει μια νέα υποδομή αποθετηρίου, η οποία θα μπορούσε να φιλοξενεί αυτά και άλλα αποθετήρια, καθώς και ένα πρόσθετο αποθετήριο για το ερευνητικό αποτέλεσμα που παράγεται από το προσωπικό της (IROC, 2022).

Τέλος, η Βρετανική Βιβλιοθήκη συμμετέχει στο πρόγραμμα AHRC Towards a National Collection, ύψους £19 εκατομμυρίων, σκοπός του οποίου ήταν η δημιουργία μιας ενοποιημένης εικονικής εθνικής συλλογής. Το πρόγραμμα χρηματοδοτήθηκε από την Έρευνα και Καινοτομία του Ηνωμένου Βασιλείου και εφαρμόστηκε υπό την ηγεσία του Arts and Humanities Research Council (AHRC), έχει διάρκεια πέντε ετών και στοχεύει να μεταμορφώσει τον τρόπο με τον οποίο οι πολιτιστικοί θησαυροί και οι μοναδικές συλλογές που βρίσκονται στο Ηνωμένο Βασίλειο μπορούν να ανακαλυφθούν, να προσπελαστούν, να ερευνηθούν και να είναι προσιτοί το κοινό σε όλο τον πλανήτη. Το πρόγραμμα θα επεκτείνει

τις συνεργασίες μεταξύ πανεπιστημίων, περιφερειακών εταιρών και Ανεξάρτητων Ερευνητικών Οργανισμών για την ανταλλαγή γνώσεων, δεξιοτήτων και ικανοτήτων σε όλο το Ηνωμένο Βασίλειο, προετοιμάζοντας το έδαφος για περαιτέρω ερευνητικές συνεργασίες σε εθνική και διεθνή κλίμακα. Επιπρόσθετα, αναμένεται να χρησιμοποιήσει ψηφιακές τεχνολογίες για τη δημιουργία νέων ευκαιριών για έρευνα και στοχεύει να κατανοήσει και να αντιμετωπίσει ορισμένες από τις βασικές προκλήσεις που εμποδίζουν οι οργανισμοί κατά τη συνεργασία στην ψηφιακή εποχή (Βρετανική Βιβλιοθήκη, 2022β).

Αντίστοιχες ενέργειες έχουν πραγματοποιηθεί κι από το μουσείο TATE του Λονδίνου. Ειδικότερα, το μουσείο TATE έχει δημιουργήσει ένα αποθετήριο ανοικτής πρόσβασης για να ενισχύσει την έρευνα που πραγματοποιείται σε πολιτιστικούς οργανισμούς. Το συγκεκριμένο έργο αποθετηρίου ανοικτής πρόσβασης αποτέλεσε μία από τις πολλές πρωτοβουλίες που έθεσε σε εφαρμογή το μουσείο ώστε να βελτιώσει την έρευνα που πραγματοποιεί εντός όσο και εκτός της γκαλερί. Το αποθετήριο αναπτύχθηκε σε συνεργασία με τη Βρετανική Βιβλιοθήκη και άλλους ανεξάρτητους ερευνητικούς οργανισμούς σε όλο το Ηνωμένο Βασίλειο.

Το μουσείο TATE πραγματοποίησε έρευνα ώστε να συμβάλει στην πρόοδο των πολιτιστικών οργανισμών σε εθνικό και διεθνές. Ως εκ τούτου, σήμερα οι εκθέσεις, οι εκδηλώσεις, τα σχολικά προγράμματα και οι περισσότερες από τις δραστηριότητες του κοινού που λαμβάνουν χώρα στις γκαλερί και σε οποιοδήποτε μέρος στον κόσμο είναι το αποτέλεσμα έρευνας και ανάπτυξης που διεξάγεται στην Tate από το προσωπικό της, συχνά σε συνεργασία με βρετανικά ή διεθνή ιδρύματα, καθώς και από μεμονωμένους ερευνητές.

Στόχος του αποθετηρίου ήταν η συλλογή, η διατήρηση και η διάδοση ψηφιακών αντιγράφων της πνευματικής παραγωγής ενός πολιτιστικού οργανισμού. Μέσω της ανοικτής πρόσβασης το μουσείο παρέχει δωρεάν, άμεση και μόνιμη πρόσβαση στα αποτελέσματα της έρευνας ώστε να μπορούν να χρησιμοποιηθούν και να είναι διαθέσιμα σε όλους τους χρήστες. Για την αναζήτηση των έργων χρησιμοποιείται μια εγγραφή μετα - δεδομένων που περιέχει βασικές πληροφορίες σχετικά με το αντικείμενο, όπως είναι ο τίτλος, το όνομα του συγγραφέα, το έτος δημοσίευσης ή η περίληψη, ενώ παράλληλα συνοδεύεται από ένα αρχείο το οποίο είναι διαθέσιμο για λήψη. Οι χρήστες μπορούν να λαμβάνουν υλικό από το ένα αποθετήριο το οποίο είναι σε μορφή κειμένου, ήχου, εικόνας ή σε οποιαδήποτε άλλη ψηφιακή μορφή, όπως παρουσιάζεται στο Σχήμα 3.



Σχήμα 3. Αποθετήριο ανοικτής πρόσβασης μουσείου TATE

Πηγή: TATE (2022)

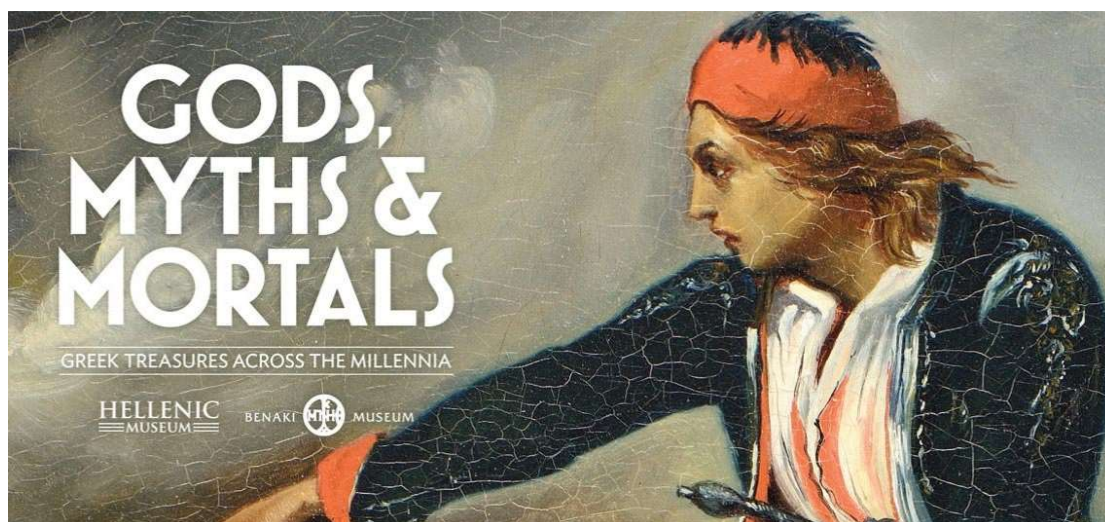
Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως η Βρετανική Βιβλιοθήκη παρουσίασε το Independent Research Organisation Consortium. Το μουσείο Tate εντάχθηκε στο πιλοτικό αυτό έργο θεωρώντας το αποθετήριο ως καθοριστικό για την προβολή της διεπιστημονικής έρευνας που διεξήγαγε το μουσείο και οι συνεργάτες τους σε θέματα ιστορίας της τέχνης, διαχείρισης συλλογών, συντήρησης, μάθησης κ.ά. (TATE, 2022).

Ομοίως, στην περίπτωση της Ελλάδας, το μουσείο Μπενάκη έχει αναπτύξει ερευνητικές δραστηριότητες και συνεργασίες που καλύπτουν διάφορα γνωστικά πεδία. Σκοπός τους Μουσείου είναι η ανάδειξη, η διατήρηση κι η προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς, προσπαθώντας να την συνδέσει με τη σύγχρονη κοινωνία. Όπως και τα μουσεία στο εξωτερικό που αναφέρθηκαν προηγουμένως, το Μουσείο Μπενάκη επιθυμεί να είναι η πολιτιστική κληρονομιά προσβάσιμη για το ευρύ κοινό κι έχει αναπτύξει συνεργασίες με ακαδημαϊκά ιδρύματα και βιβλιοθήκες (Μπενάκη, 2022).

Επιπρόσθετα, το μουσείο Μπενάκη έχει αναπτύξει διάφορα προγράμματα συνεργασίας με πολιτιστικούς οργανισμούς και άλλα μουσεία του εξωτερικού, ώστε να αναπτύξει την επαφή που έχει με το κοινό και να καταστήσει την παρουσία της Ελλάδας στο εξωτερικό εντονότερη. Οι συνεργασίες διοργανώνονται με τη συμμετοχή άλλων ξένων ιδρυμάτων από διάφορες χώρες.

Συγκεκριμένα, έθεσε σε εφαρμογή πρόγραμμα συνεργασίας με το Hellenic Museum κατά το διάστημα 2014-2019, το οποίο εδρεύει στη Μελβούρνη, όπως παρουσιάζεται στην Εικόνα 1. Μέσω της συνεργασίας αυτής παρουσιάζονται και διαρθρώνονται οι μόνιμες συλλογές καλύπτοντας τη χρονική περίοδο από τα κλασικά χρόνια έως την ίδρυση του νεοελληνικού κράτους. Περιλαμβάνονται, επομένως, έργα που σχετίζονται με την επανάσταση του 1821, τη ρωμαϊκή περίοδο κ.ά., καθώς και περισσότερα από 200 αντικείμενα από τις περιόδους αυτές, όπως κεραμικά, κοσμήματα, χειρόγραφα, εικόνες κ.ά.

Εικόνα 1: Συνεργασία Hellenic Museum με Μουσείο Μπενάκη



Πηγή: Μουσείο Μπενάκη (2022)

Ομοίως, έχει συνεργαστεί με το Hellenic Centre στο Λονδίνο κατά την περίοδο 2010-2011 ώστε να παρουσιαστούν φωτογραφίες της μεταπολεμικής περιόδου της Ελλάδας. Στη συγκεκριμένη έκθεση περιλαμβάνονται έργα του φωτογράφου Κ. Μπαλάφα, ενώ από το 2013 έως το 2016 συνεργάστηκε με το Μουσείο των Πολιτισμών της Ευρώπης και της Μεσογείου, το οποίο εδρεύει στη Μασσαλία. Μέσω της συγκεκριμένης συνεργασίας παρουσιάστηκε μια έκθεση έργων που σχετίζονταν με τον άνθρωπο, τα ανθρώπινα δικαιώματα και το περιβάλλον (Μπενάκη, 2022).

Σε αντίστοιχες συνεργασίες με βιβλιοθήκες κι άλλους πολιτιστικούς οργανισμούς έχει προχωρήσει και το Εθνικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης. Όπως αναφέρεται, το Εθνικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης έχει αναπτύξει και θέσει σε λειτουργία τη βιβλιοθήκη και το αναγνωστήριο στις εγκαταστάσεις του μουσείου, στις εγκαταστάσεις των οποίων πραγματοποιήθηκε η έκθεση Unpacking My Library. Σκοπός της έκθεσης αυτής ήταν η άμεση επικοινωνία με το κοινό, η οργάνωση κι η ταξινόμηση των έργων, η εφαρμογή πραγματικών που σχετίζονται με

τη συλλογή και το διαμοιρασμό πληροφοριών κ.ά., ενώ αναφέρεται ότι προσέλκυσε περισσότερους από 3.300 επισκέπτες.

Αναφέρεται, ακόμη, ότι από τη μετεγκατάσταση του Εθνικού Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης το 2016, τέθηκε σε εφαρμογή ο επανασχεδιασμός κι η αναδιοργάνωση της βιβλιοθήκης και του αρχείου. Για το σκοπό αυτό το μουσείο συνεργάστηκε με το Ιόνιο Πανεπιστήμιο και συγκεκριμένα με το τμήμα Αρχειονομίας, Βιβλιοθηκονομίας και Μουσειολογίας. Η συνεργασία των δύο φορέων είχε ως σκοπό τον καθορισμό των εργαλείων και των μεθόδων που θα μπορούσαν να βελτιώσουν τη διαχείριση και την αναδιοργάνωση του αρχείου και της βιβλιοθήκης, της βελτίωσης της πολιτικής διαχείρισης, καθώς και των χώρων λειτουργίας. Η συνεργασία αυτή περιελάμβανε ακόμη διάφορες εκπαιδευτικές δράσεις, οι οποίες απευθύνονταν σε όλες τις ηλικιακές ομάδες και σε όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες (ΕΜΣΤ, 2022).

Τέλος, εξετάζονται οι συνεργασίες που έθεσε σε εφαρμογή η Εθνική Πινακοθήκη, η οποία επίσης χρησιμοποιεί σύγχρονες τεχνολογίες, επιδιώκοντας να προωθήσει και να αναπτύξει τον κοινωνικό της ρόλο. Για το σκοπό αυτό παρέχει ψηφιακές υπηρεσίες για τη ψυχαγωγία, τη μάθηση και την έρευνα του κοινού, οι οποίες διατίθενται σε όλους τους χρήστες, καθώς και σε όλες τις ηλικιακές ομάδες. Για την προώθηση των συνεργασιών χρησιμοποιούνται διάφορες πολιτιστικές πλατφόρμες, όπως η Google Art Project κι η Europeana, καθώς και εφαρμογές για smartphones.

Ειδικότερα, οι ενέργειες αυτές πραγματοποιούνται σε συνεργασία της Εθνικής Πινακοθήκης με διάφορους φορείς, όπως το Ιόνιο Πανεπιστήμιο, το Μέγαρο Μουσικής, το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο, το Βυζαντινό και Χριστιανικό Μουσείο κ.ά. Οι επισκέπτες – χρήστες έχουν πλέον πρόσβαση μέσω του διαδικτύου σε περισσότερα από 10.000 έργα, τα οποία διατίθενται σε ψηφιακή μορφή, καθώς και σε εκπαιδευτικό υλικό, σε διαδραστικά παιχνίδια, σε ηλεκτρονικά βιβλία κ.ά. (Εικόνα 2).

Εικόνα 2: Δράσεις της Εθνικής Πινακοθήκης



Πηγή: Εθνική Πινακοθήκη (2022)

Επομένως, η Εθνική Πινακοθήκη επικεντρώθηκε στη ψυχαγωγία, στη δια βίου εκπαίδευση, στη μάθηση και στην πολιτιστική ζωή της Ελλάδας. Ως εκ τούτου στις δράσεις της περιλαμβάνονται το Παιδικό Εργαστήρι, τα προγράμματα που απευθύνονται σε μαθητές προσχολικής ηλικίας, οι επισκέψεις σε σχολεία κ.ά., μέσω των οποίων επιδιώκεται η εξοικείωση των μαθητών με τη νεοελληνική τέχνη. Τέλος, στο πρόγραμμα της Εθνικής Πινακοθήκης περιλαμβάνονται και ξεναγήσεις για το κοινό, οι οποίες απευθύνονται σε χρήστες με διαφορετικό επίπεδο εξοικείωσης, σε διαφορετικές ηλικιακές ομάδες, καθώς και σε διαφορετικό επίπεδο ενδιαφέροντος (Εθνική Πινακοθήκη, 2022).

Τέλος, αναφέρεται ότι οι εξεταζόμενοι οργανισμοί, καθώς κι άλλα μουσεία και βιβλιοθήκες παγκοσμίως, προσπάθησαν να διατηρήσουν τα προγράμματα συνεργασίας εν μέσω της πανδημίας του COVID-19. Έως σήμερα έχουν εντοπιστεί περισσότερες από 800 μεμονωμένες δράσεις από μουσεία και βιβλιοθήκες ως απάντηση στην πανδημία. Κατά τη διάρκεια της πανδημίας, τα μουσεία και οι βιβλιοθήκες του Ηνωμένου Βασιλείου είχαν ποικίλες αντιδράσεις σχετικά με τα προγράμματα προσωρινής έκθεσης που επρόκειτο να ανοίξουν κατά την περίοδο του κλεισίματος. Προτάθηκαν, επομένως, πέντε τύποι δραστηριοτήτων για την ταχεία ανάπτυξη της διαδικτυακής παρουσίας των μουσείων και των βιβλιοθηκών, όπως η χρήση προηγούμενων ψηφιοποιημένων πόρων, η ψηφιοποίηση προγραμματισμένων δραστηριοτήτων κατά τους μήνες του lockdown, η αυξημένη δραστηριότητα στα μέσα

κοινωνικής δικτύωσης, οι ειδικές δραστηριότητες που δημιουργήθηκαν για το lockdown, καθώς κι οι επαγγελματικές και επιστημονικές δραστηριότητες που διοργανώνονται στο πλαίσιο του lockdown. Ωστόσο, το διαδικτυακό περιεχόμενο και οι πόροι προωθήθηκαν κατά τη διάρκεια του κλεισίματος των μουσείων, δε δημιουργήθηκαν αποκλειστικά ως άμεση απάντηση στην πανδημία (UNESCO, 2020).

Ομοίως, αναφέρεται ότι σε παγκόσμιο επίπεδο η πανδημία του COVID-19 επηρέασε τη λειτουργία των μουσείων και των βιβλιοθηκών, καθώς αναγκάστηκαν να προσαρμοστούν σε πολλές δυσκολίες της νέας πραγματικότητας. Παρά τις προσπάθειές τους για να διατηρήσουν το κοινό αφοσιωμένο μεταφέροντας τους πόρους και τις εκδηλώσεις τους στο Διαδίκτυο, οι επαγγελματίες των μουσείων αντιμετώπισαν τεράστιες απολύσεις καθώς τα μουσεία αναγκάστηκαν να περικόψουν τους προϋπολογισμούς και να μειώσουν το βασικό προσωπικό. Ένας τομέας που έχει επηρεαστεί αρνητικά από αυτές τις προκλήσεις είναι ο τομέας της τεχνολογίας των μουσείων. Αυτό σημαίνει ότι τα ίδια τα άτομα που θα μπορούσαν να βοηθήσουν τα μουσεία να προσαρμοστούν στην πραγματικότητα της πανδημίας, ειδικά στην ψηφιακή εποχή, είναι επίσης μεταξύ των πολλών επαγγελματιών μουσείων που έχασαν τη δουλειά τους ως αποτέλεσμα της πανδημίας (Marty & Buchanan, 2022).

Η παρούσα ενότητα επικεντρώθηκε στην ανασκόπηση της βιβλιογραφίας όπου παρουσιάζονται οι συνεργασίες μεταξύ βιβλιοθηκών και μουσείων. Τα κυριότερα ευρήματα αφορούν στη συνεργασία που έχουν αναπτύξει τα εξεταζόμενα μουσεία με τις βιβλιοθήκες κι αντίστροφα, καθώς και στη μελέτη της διαδικασίας της συνεργασίας. Συγκεκριμένα, αντίστοιχες δράσεις έχουν εφαρμοστεί από τους εξεταζόμενους οργανισμούς, όπως, η Βρετανική Βιβλιοθήκη, το μουσείο TATE του Λονδίνου, το Μουσείο Μπενάκη, το Εθνικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης κι η Εθνική Πινακοθήκη.

Η όλη διαδικασία ανέδειξε το γεγονός ότι οι φορείς αυτοί συνεργάζονται σε πολλαπλά επίπεδα με μεγάλο εύρος κοινών δραστηριοτήτων προκειμένου να ενισχύσουν και να αναβαθμίσουν τις υπηρεσίες που προσφέρουν στο κοινό τους. Ωστόσο, αναδεικνύεται η ανάγκη να αξιολογηθεί πώς επηρεάζεται ο τομέας της τεχνολογίας των μουσείων και των βιβλιοθηκών σε περιόδους κρίσης, όπως η πανδημία, ενώ τονίζεται η συνεισφορά τους στην πολιτιστική κληρονομία. Τέλος, στο παρόν κεφάλαιο παρατηρείται ότι οι εξεταζόμενοι οργανισμοί επικεντρώθηκαν σε αλληλεπιδράσεις που περιλαμβάνουν επισκέψεις στον φυσικό χώρο, καθώς και αλληλεπιδράσεις μέσω του διαδικτύου. Οι αλληλεπιδράσεις με τους πόρους ή τις συλλογές, όπως ο δανεισμός υλικού, η αναζήτηση υλικού, η πλοήγηση στο Διαδίκτυο χρησιμοποιώντας υπολογιστές στη βιβλιοθήκη κ.ά. εντάσσονται επίσης στα

πλαίσια της συνεργασίας μεταξύ των οργανισμών. Τέλος, οι επισκέψεις ή οι αλληλεπιδράσεις με οποιοδήποτε εργαλείο που βασίζεται στον ιστό που διατίθεται από τα μουσεία και τις βιβλιοθήκες, όπως η επίσκεψη στον ιστότοπο του οργανισμού, η περιήγηση ή η αναζήτηση που γίνεται σε βάσεις δεδομένων ή πόρους που φιλοξενούνται από τον οργανισμό ήταν αποτελέσματα της δράσεων συνεργασίας.

Κεφάλαιο 4. Συζήτηση – Συμπεράσματα – Μελλοντικές επεκτάσεις

4.1. Ανακεφαλαίωση

Αντικείμενο της παρούσας εργασίας αποτέλεσε η μελέτη της συνεργασίας μεταξύ βιβλιοθηκών και μουσείων στην Ελλάδα και στο Ηνωμένο Βασίλειο, εξετάζοντας τις περιπτώσεις του TATE London, της Βρετανικής Βιβλιοθήκης, του Μουσείου Μπενάκη, του Εθνικού Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης και της Εθνικής Πινακοθήκης. Μέσω της βιβλιογραφικής ανασκόπησης προέκυψε ότι η παρούσα πτυχιακή εργασία είναι η πρώτη που εξετάζει και συγκρίνει τη συνεργασία μεταξύ των μουσείων και των βιβλιοθηκών στις εξεταζόμενες χώρες.

Η εργασία επιδιώκει να διερευνήσει το βαθμό στον οποίο τα εξεταζόμενα ερευνητικά κέντρα μπορούν να φέρουν θετικά αποτελέσματα ή να αντιμετωπίσουν εμπόδια κατά την εφαρμογή εκδηλώσεων και των εκπαιδευτικών προγραμμάτων, όπως η προσέλκυση νέων χρηστών, η μετάδοση γνώσεων, η αξιοποίηση της τεχνολογίας, η ανεπάρκεια των οικονομικών πόρων, η εκπαίδευση των εργαζομένων κ.ά.

Όπως παρατηρήθηκε, οι οργανισμοί επεδίωξαν τη συνεργασία παρακινούμενοι κυρίως από τεχνολογικά και δημοσιονομικά κίνητρα, που αποτέλεσαν τους σημαντικότερους παράγοντες προώθησης των συνεργατικών έργων. Η εργασία καταλήγει στο συμπέρασμα ότι η συνεργασία μεταξύ μουσείων και βιβλιοθηκών παρέχει πολλαπλά οφέλη για το ευρύ κοινό, καθώς και μια διεπιστημονική και ολιστική θεώρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς. Πλέον, ότι η αυξημένη χρήση του ψηφιακού συμμετοχικού αρχείου έδωσε πρόσθετες ευκαιρίες στους χρήστες, με αποτέλεσμα μια στενότερη ευθυγράμμιση των στόχων των βιβλιοθηκών και των μουσείων.

Επίσης, ως προς τους ερευνητικούς στόχους της εργασίας, παρατηρήθηκε ότι η συνεργασία μεταξύ των μουσείων και των βιβλιοθηκών που εξετάστηκαν είναι αποτελεσματική, καθώς προσέλκυσε σημαντικό αριθμό χρηστών, ενώ διοργανώθηκαν πολλές και διαφορετικές συνεργασίες. Μέσω των δράσεων της συνεργασίας οι φορείς κατάφεραν να χρησιμοποιήσουν σύγχρονες τεχνολογίες, ενώ παράλληλα προώθησαν την πολιτιστική κληρονομία και τη διατήρηση των αρχείων. Οι παράγοντες που θα μπορούσαν να επηρεάσουν αρνητικά τη συνεργασία μεταξύ των δύο φορέων αποδείχθηκε ότι είναι οι περιορισμένοι οικονομικοί πόροι, καθώς κι η πανδημία του COVID-19. Ως εκ τούτου,

συμπεραίνεται ότι η βιβλιοθήκη και το μουσείο έχουν παραδοσιακά προσεγγίσει τον ίδιο στόχο, ο οποίος περιλαμβάνει τη συλλογή, τη διατήρηση, την περιγραφή και την παροχή αρχείων κι αντικειμένων πολιτιστικής κληρονομιάς, ωστόσο από διαφορετικές και μοναδικές οπτικές γωνίες.

4.2. Συζήτηση / Συμπεράσματα

Η παρούσα έρευνα επικεντρώθηκε στα οφέλη που μπορούν να προκύψουν από τη συνεργασία των μουσείων και των βιβλιοθηκών, τόσο γενικότερα, όσο και ειδικότερα, στις μελέτες περιπτώσεων που αναφέρθηκαν. Όπως παρατηρήθηκε, η συνεργασία δίνει τη δυνατότητα στα ιδρύματα να επωφεληθούν την τεχνογνωσία και παρέχει πρόσθετες δυνατότητες στο χρήστη. Μέσω της συνεργασίας οι εξεταζόμενοι οργανισμοί κατάφεραν να εφαρμόσουν μακροπρόθεσμα έργα ιδιαίτερης σημασίας και να αναπτυχθούν, ενώ μέσω της συνεργατικής δραστηριότητας πέτυχαν τη διατήρηση των αρχείων, τη συντονισμένη και την κοινή έκθεση.

Οι εξεταζόμενες συνεργασίες επιτρέπουν στους οργανισμούς να συμπεριλαμβάνουν μουσειακά αντικείμενα κι αρχεία στις συλλογές τους, προσφέροντας έτσι στους χρήστες τους ένα διεπιστημονικό περιβάλλον μάθησης, που αποτελεί μια νέα προσέγγιση για το κοινό. Παρόλο που οι βιβλιοθήκες και τα μουσεία λειτουργούν σε διαφορετικές δομές, έχουν παρόμοιους στόχους και υιοθετούν πτυχές των λειτουργιών του συνεργαζόμενου οργανισμού. Ειδικότερα, η συνεργασία βιβλιοθηκών και μουσείων τους επιτρέπει να συγχωνεύσουν τις δεξιότητες της παρουσίασης και της χρήσης σύγχρονων τεχνολογιών για να δημιουργήσουν μια μοναδική εμπειρία για το χρήστη.

Συγκεκριμένα, για τα μουσεία και τις βιβλιοθήκες που εξετάστηκαν στην παρούσα εργασία, παρά το γεγονός ότι δε μπορούν να τεκμηριωθούν με ακρίβεια τα μακροπρόθεσμα οφέλη της συνεργασίας μεταξύ τους, παρατηρήθηκε ότι υπήρξαν απτά αποτελέσματα ως προς την εξωτερική υποστήριξη, την εσωτερική υποστήριξη, τις δημόσιες και κοινοτικές σχέσεις και την ανάπτυξη και διαχείριση της συλλογής. Η αυξημένη εξωτερική οικονομική στήριξη αποδείχθηκε κυρίως από τις δωρεές μελών, την εθελοντική υποστήριξη και τη χρηματοδότηση που έλαβαν.

Αντίστοιχα, στις βιβλιοθήκες παρατηρήθηκε σε σημαντικό βαθμό αύξηση εσωτερικής υποστήριξης ως αποτέλεσμα των πρόσφατων συνεργατικών τους έργων. Αυτή η υποστήριξη οφείλεται κυρίως στην αύξηση της αντίληψης για την αξία του τμήματος από την ανώτατη διοίκηση, με αποτέλεσμα να αυξάνονται οι ώρες προσωπικού και οι μισθοί, ο προϋπολογισμός, οι προμήθειες και η υποστήριξη έργων. Ειδικότερα, στις εξεταζόμενες βιβλιοθήκες σημειώθηκαν σημαντικές αυξήσεις στους προϋπολογισμούς για τη λειτουργία και του ανθρώπινου δυναμικού, καθώς και εσωτερική χρηματοδότηση για προσπάθειες διατήρησης.

Συνεπώς, οι συνεργατικές δραστηριότητες έχουν προσφέρει τα μέσα για βελτιώσεις στις σχέσεις του κοινού και της κοινότητας μέσω της διευρυμένης κάλυψης των μέσων ενημέρωσης και έχουν προσελκύσει την προσοχή των μελών της ακαδημαϊκής και της τοπικής κοινότητας που θέλουν να αναλάβουν πιο ενεργό ρόλο στις βιβλιοθήκες και τα μουσεία μέσω πρακτικής άσκησης, εθελοντικής εργασίας και συνεισφορών μελών. Αυτό αποδεικνύεται από τις αυξήσεις στα μέλη, τις επισκέψεις και τις χρηματικές δωρεές. Παράλληλα, οι συνεργασίες οδήγησαν σε καλύτερη ανάπτυξη των συλλογών μέσω των προσπαθειών ανταλλαγής υλικών και κοινών θεσμικών πολιτικών.

Ωστόσο, όλες αυτές οι συνεργατικές προσπάθειες έπρεπε να αντιμετωπίσουν ποικίλες προκλήσεις. Πολλά συνεργατικά έργα προστέθηκαν στα ήδη φορτωμένα χρονοδιαγράμματα των εξεταζόμενων οργανισμών, ενώ η πανδημία επηρέασε αρνητικά τον προγραμματισμό των οργανισμών. Είναι, επομένως, απαραίτητο να αντιμετωπιστούν διάφορα προβλήματα που ανακύπτουν κατά τη διάρκεια της συνεργασίας των δύο οργανισμών. Τέλος, αναφέρεται ότι θα πρέπει να διασφαλιστούν ζητήματα που σχετίζονται με τη διάκριση και την ταυτότητα κάθε πολιτιστικού οργανισμού.

4.3. Αξιοποίηση / Πρακτικές προεκτάσεις της έρευνας

Τα ευρήματα της παρούσας εργασίας ως προς τα οφέλη και τους δυνητικούς περιορισμούς στη συνεργασία μεταξύ μουσείων και βιβλιοθηκών θα μπορούσαν να έχουν πρακτικές προεκτάσεις σε αντίστοιχους οργανισμούς στην Ελλάδα και σε άλλες χώρες. Συγκεκριμένα, όπως αναφέρθηκε η εκπαίδευση των εργαζομένων στα μουσεία και τις βιβλιοθήκες αποτελεί ένα καθοριστικό παράγοντα για τη συνεργασία και τις δράσεις που αναπτύσσουν οι οργανισμοί. Επομένως, είναι σημαντικό να αναπτυχθούν και να εφαρμοστούν προγράμματα επιμόρφωσης των εργαζομένων, τα οποία θα επικεντρώνονται σε δεξιότητες που είναι απαραίτητες για την αποτελεσματική συνεργασία, όπως οι δεξιότητες επικοινωνίας κι οι κοινωνικές δεξιότητες.

Επίσης, θα μπορούσαν να εξεταστούν οι παράγοντες που συμβάλλουν στη συνεργασία μεταξύ των οργανισμών, όπως οι διαθέσιμες τεχνολογικές μέθοδοι. Συνεπώς, οι οργανισμοί στην Ελλάδα και το εξωτερικό θα μπορούσαν να υιοθετήσουν τις τεχνολογικές μεθόδους που εφαρμόστηκαν στις εξεταζόμενες συνεργασίες, ώστε να βελτιώσουν την επικοινωνία και να προσελκύσουν κοινό διάφορων ηλικιών. Οι τεχνολογικές αυτές μέθοδοι θα μπορούσαν να εφαρμοστούν και σε πρόσθετες δράσεις των οργανισμών, όπως σε εκπαιδευτικές δράσεις, σε ημερίδες κ.ά.

Τέλος, ένας ακόμη παράγοντας που αποδεικνύεται σήμερα καθοριστικός για τη λειτουργία και για τη συνεργασία των μουσείων και των βιβλιοθηκών αποδεικνύεται ότι είναι η πανδημία του COVID-19. Συνεπώς, η χρήση νέων τεχνολογιών μπορεί να εφαρμοστεί σε διάφορους οργανισμούς ώστε να αντιμετωπιστούν οι περιορισμοί που επιβλήθηκαν λόγω της πανδημίας, όπως αντίστοιχα εφαρμόστηκε στα μουσεία της Ελλάδας και του Ηνωμένου Βασιλείου. Η πανδημία θα μπορούσε συνεπώς να αποτελέσει μια ευκαιρία για εκσυγχρονισμό περισσότερων οργανισμών, εφόσον διασφαλιστούν οι απαραίτητοι οικονομικοί πόροι κι η εκπαίδευση του προσωπικού.

4.4. Μελλοντικές επεκτάσεις / Πρακτικές Προεκτάσεις της

Έρευνας

Η παρούσα πτυχιακή εργασία βασίζεται σε δευτερογενή δεδομένα, τα οποία συλλέχθηκαν μέσω επιστημονικών άρθρων και δελτίων τύπου, ανακοινώσεων και πρακτικών που εξέδωσαν οι εξεταζόμενοι οργανισμοί. Συνεπώς, μελλοντικές έρευνες θα μπορούσαν να επεκταθούν στη συλλογή πρωτογενών δεδομένων, μέσω συνεντεύξεων με τους υπεύθυνους των μουσείων. Ωστόσο, στην περίπτωση αυτή θα πρέπει να ληφθούν υπόψη πρόσθετοι παράγοντες, όπως η μέθοδος ανάλυσης των συνεντεύξεων, καθώς και περιορισμοί ως προς το διαθέσιμο χρόνο και τους διαθέσιμους οικονομικούς πόρους. Επομένως, λαμβάνοντας υπόψη και τους περιορισμούς στα πλαίσια της πανδημίας του COVID-19, η συλλογή των πρωτογενών δεδομένων θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί είτε μέσω τηλεφώνου είτε μέσω διαδικτύου.

Ένας ακόμη περιορισμός σχετίζεται με τους οργανισμούς που επιλέχθηκαν προς μελέτη. Για το λόγο αυτό μελλοντικές έρευνες θα μπορούσαν να επεκταθούν στα εκπαιδευτικά προγράμματα και στις συνεργασίες που εφαρμόζουν άλλα μουσεία και βιβλιοθήκες της Ελλάδας και του εξωτερικού, όπως το Μουσείο της Ακρόπολης, το Βυζαντινό και Χριστιανικό Μουσείο, το Μουσείο Κυκλαδίτικης Τέχνης, τη Δημοτική Βιβλιοθήκη Πειραιά, την Ωνάσειο Βιβλιοθήκη κ.ά. Ομοίως η έρευνα θα μπορούσε να επεκταθεί σε αντίστοιχους οργανισμούς του εξωτερικού σε διάφορες χώρες, όπως την Εθνική βιβλιοθήκη της Γαλλίας, την Εθνική Βιβλιοθήκη της Ισπανίας, τη Biblioteca Nazionale Centrale της Ρώμης, το Βρετανικό Μουσείο, το Μουσείο Επιστημών του Λονδίνου κ.ά.

Τέλος, ένας ακόμη περιορισμός σχετίζεται με την επίδραση της πανδημίας στη λειτουργία και τη συνεργασία των μουσείων και των βιβλιοθηκών. Όπως αναφέρθηκε, ο αντίκτυπος της κρίσης του COVID-19 στα μουσεία και τις βιβλιοθήκες ήταν υψίστης σημασίας, με τον κλάδο να εφαρμόζει μακροπρόθεσμα σχέδια ανάκαμψης. Αντικείμενο μελλοντικής έρευνας θα μπορούσε επομένως να είναι ο αντίκτυπος της πανδημίας στη συνεργασία των μουσείων και των βιβλιοθηκών, λαμβάνοντας υπόψη ότι τα ιδρύματα πολιτισμού και πολιτιστικής κληρονομιάς βρέθηκαν σε δύσκολη θέση μετά την έξαρση της πανδημίας, λόγω της απώλειας των εσόδων, του φόβου για μεγαλύτερη μακροπρόθεσμη οικονομικής αναταραχή κ.ά.

Συμπερασματικά, η συνεργασία μεταξύ των οργανισμών που εξετάστηκαν στην παρούσα έρευνα αποδείχθηκε ευεργετική για τα συμμετέχοντα ιδρύματα. Άνοιξε νέες και συναρπαστικές ευκαιρίες έρευνας, προσέλκυσε την προσοχή του κοινού και των μέσων ενημέρωσης, ενθάρρυνε την ανταλλαγή πληροφοριών και τη συλλογική επίλυση

προβλημάτων, αύξησε την υποστήριξη από τη διοίκηση και βοήθησε στην επέκταση των περιορισμένων προϋπολογισμών. Οι επιτυχίες αυτών των αρχικών προσπαθειών δημιούργησαν επίσης ευκαιρίες για συνεργατικά έργα μεταξύ άλλων διοργανωτικών τμημάτων. Συνολικά, αυτά τα εγχειρήματα είχαν ως αποτέλεσμα τη δημιουργία μιας πιο στενής σχέσης μεταξύ των οργανισμών.

Εν κατακλείδι, οι οργανισμοί, οι οποίοι έχουν πλέον εμπειρία στην ανάπτυξη και τη διατήρηση συνεργατικών έργων, μπορούν να επεκταθούν στη συνεργασία με σχολεία σε τοπικό επίπεδο, με κυβερνήσεις και άλλους οργανισμούς με την ελπίδα να αναπτύξουν πρόσθετες παραγωγικές σχέσεις.

Βιβλιογραφικές Αναφορές

- Anderson, P. F., & Hurst, E. J. (2019). From enhanced collaborations to space advancements: technologies to bring libraries (and librarians) full circle and into the future. *Journal of the Medical Library Association : JMLA*, 107(4), 595–596. <https://doi.org/10.5195/jmla.2019.788>
- Auten, B., Norton, H. F., Tennant, M. R., Edwards, M. E., Stoyan-Rosenzweig, N., & Daley, M. (2013). Using NLM exhibits and events to engage library users and reach the community. *Medical reference services quarterly*, 32(3), 266–289. <https://doi.org/10.1080/02763869.2013.806861>
- Bardyn, T. P., Patridge, E. F., Moore, M. T., & Koh, J. J. (2018). Health Sciences Libraries Advancing Collaborative Clinical Research Data Management in Universities. *Journal of e-science librarianship*, 7(2), e1130. <https://doi.org/10.7191/jeslib.2018.1130>
- British Library (2019) Διαθέσιμο στο http://explore.bl.uk/primo_library/libweb/action/search.do?vid=BLVU1&dsct=4&afterTimeout=9DFA2B2857FE53DAFE777B9345F4E216&dstmp=1652039470330&fromLogin=true
- Cannon, B. (2013). The canadian disease: The ethics of library, archives, and museum convergence. *Journal of Information Ethics*, 22(2), 66-89. doi:<http://dx.doi.org/10.3172/JIE.22.2.66>
- Doxanaki, A. and Linardakis, M. (2022), An Analysis of Public Decision Making to Visit Archaeological Museums in Greece Using the Discrete Choice Model. *Curator*, 65: 187-207.
- Ellis, S. (2014). A History of Collaboration, a Future in Crowdsourcing: Positive Impacts of Cooperation on British Librarianship. *Libri*, 64(1), 1-10. <https://doi.org/10.1515/libri-2014-0001>
- Fox, H. (2014). The Importance of Being Human: A Case Study of Library, Archives, and Museum Collaboration. *Collections*, 10(2), 183–192. <https://doi.org/10.1177/155019061401000203>
- Frehill, L. M. (2020). How Data from the Institute of Museum and Library Services Describe Ways Public Libraries Provide Health and Wellness Information Services. *Delaware journal of public health*, 6(4), 58–65. <https://doi.org/10.32481/djph.2020.09.016>
- Giannini, T. & Bowen, J. P. (2019). *Museums and digital culture : new perspectives and research*. Springer

- Grba, M. (2021). The Croatian Collections in the British Library. *Slavic & East European Information Resources*, 22 (2), 197-209
- Higgins, S. (2013). Digital Curation: The Challenge Driving Convergence across Memory Institutions. In L. Duranti, & E. Shaffer (Eds.), *The Memory of the World in the Digital age: Digitization and Preservation: An international conference on permanent access to digital documentary heritage*, Vancouver, Canada, 26-28 September 2012 (pp. 607-623).
- Hinrichs, R. J., Bakker, C. J., Brigham, T. J., Ginier, E. C., Stevens, G. A., & Alpi, K. M. (2020). Exploring interprofessional collaboration and attitudes of health sciences librarians. *Journal of the Medical Library Association : JMLA*, 108(3), 440–451. <https://doi.org/10.5195/jmla.2020.804>
- IROC (2022). Διαθέσιμο στο <https://ahrc-iroc.org/britishlibrary>
- King, D., Ma, J., Armendariz, A., & Yu, K. (2018). Developing Interactive Exhibits with Scientists: Three Example Collaborations from the Life Sciences Collection at the Exploratorium. *Integrative and comparative biology*, 58(1), 94–102. <https://doi.org/10.1093/icb/icy010>
- King, S., Cataldi-Roberts, E., & Wentz, E. (2017). Meeting at the crossroads: collaboration between information technology departments and health sciences libraries. *Journal of the Medical Library Association : JMLA*, 105(1), 27–33. <https://doi.org/10.5195/jmla.2017.104>
- Li C. & Ghirardi, S. (2019). The role of collaboration in innovation at cultural and creative organizations. The case of the museum. *Museum Management and Curatorship*, 34 (3), 273-289. <https://doi.org/10.1080/09647775.2018.1520142>
- Marty, P. F., & Buchanan, V. (2022). Exploring the Contributions and Challenges of Museum Technology Professionals during the COVID-19 Crisis. *Curator : a quarterly publication of the American Museum of Natural History*, 65(1), 117–133.
- McKenzie, B. (2022). Time to mend: rewilding museums, *Museums & Social Issues*. Doi 10.1080/15596893.2022.2055961
- Morse, N., Lockyer, B., Camic, P. M., Thomson, L. J., & Chatterjee, H. J. (2017). Collaboration in museums and health research. *BMJ Open*, 7(Suppl 2), <https://doi.org/10.1136/bmjopen-2017-016492.24>
- Ngoaketsi, J. (2019). *Cooperation and Collaboration Initiatives for Libraries and Related Institutions*. IGI Global. <https://doi.org/10.4018/978-1-7998-0043-9.ch013>

- Pozzi, F., & Basso, E. (2021). The Network Initiative for Conservation Science (NICS): a model of collaboration and resource sharing among neighbor museums. *Heritage science*, 9(1), 92. <https://doi.org/10.1186/s40494-021-00559-4>
- Preuss, U. (2016). Sustainable Digitalization of Cultural Heritage—Report on Initiatives and Projects in Brandenburg, Germany. *Sustainability*, 8, 891. <https://doi.org/10.3390/su8090891>.
- Robinson, H (2016). A lot of people going that extra mile: Professional collaboration and cross-disciplinarity in converged collecting institutions. *Museum Management and Curatorship*, 31(2), 141–158
- Simon, M. A., O'Brian, C. A., Nava, M., Dahdouh, R., Wafford, Q. E., Mack, S., & Holmes, K. L. (2021). Public Libraries as Key Partners for Advancing Health Equity. *American journal of public health*, 111(1), 40–42. <https://doi.org/10.2105/AJPH.2020.306004>
- Spencer A. & Tolnes Fjellestad, M. (2021). *Library and Information Studies for Arctic Social Sciences and Humanities*. Routledge
- TATE (2022). Διαθέσιμο στο <https://www.tate.org.uk/>
- UNESCO (2020). Museums around the world in the face of COVID-19. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000373530>
- VanderBerg, R (2012). Converging libraries, archives and museums: Overcoming distinctions, but for what gain. *Archives and Manuscripts* 40(3), 136–146.
- Warren, E., & Matthews, G. (2019). Public libraries, museums and physical convergence: Context, issues, opportunities: A literature review Part 1. *Journal of Librarianship and Information Science*, 51(4), 1120–1133. <https://doi.org/10.1177/0961000618769720>
- Whiteman ED, Dupuis R, Morgan AU et al. (2018). Public libraries as partners for health. *Prev Chronic Dis.*, 15, E64. <https://doi.org/10.5888/pcd15.170392>
- Williams, R., & Zimmermann, C. (2020). Twelve Tips for Starting a Collaboration with an Art Museum. *J Med Humanit*, 41, 597–601. <https://doi.org/10.1007/s10912-020-09655-1>
- Βρετανική Βιβλιοθήκη (2022β). Towards a National Collection. Διαθέσιμο στο <https://www.bl.uk/projects/towards-a-national-collection>
- Βρετανική Βιβλιοθήκη (2022β). Διαθέσιμο στο <https://www.bl.uk/> (28/4/2022)
- Εθνική Πινακοθήκη (2022). Διαθέσιμο στο <https://www.nationalgallery.gr/el/component/content/article.html?id=173&Itemid=131>
- ΕΜΣΤ (2022). Διαθέσιμο στο <https://www.emst.gr/> (7/6/2022)
- Μπενάκη (2022). Διαθέσιμο στο <https://www.benaki.org/index.php?lang=el>

